

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ



**ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ**

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΚΑΙ Μ.Μ.Ε

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟ ΚΟΣΣΟΒΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΛΕΝΗ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΟΥ

**Επιβλέπων : Μπαντιμαρούδης Φ.
Επίκουρος Καθηγητής Π.Τ.Ε**

**Μυτιλήνη
Σεπτέμβριος 2004**

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΜΠΑΝΤΙΜΑΡΟΥΔΗΣ Φ.

Επίκουρος Καθηγητής Τ.Π.Τ.Ε.

ΜΠΟΥΜΠΙΑΡΗΣ Ν.

Διδάσκων Τ.Π.Τ.Ε.

ΒΑΝΔΟΥΛΑΚΗΣ Ι.

Διδάσκων Τ.Π.Τ.Ε.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Διπλωματική εργασία αναφέρεται στην διερεύνηση των πολιτισμικών συγκρούσεων με βάση την ομώνυμη θεωρία του Samuel Huntington. Επιπρόσθετα, σε συνάρτηση με την παραπάνω θεματική ερευνάται και ο ρόλος των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην διαμόρφωση και αναπαραγωγή πολιτισμικών ταυτοτήτων. Ειδικότερα, εξετάζεται η περίπτωση του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο με την μέθοδο της στατιστικής ανάλυσης.

Η Διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο χρονικό διάστημα μεταξύ Νοεμβρίου 2003 και Σεπτεμβρίου 2004 στο Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας.

Επιθυμώ να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον Επίκουρο Καθηγητή της Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, κ. Φ. Μπαντιμαρούδη για την συνεχή καθοδήγησή του και αμέριστη συμπαράστασή του σε όλα τα στάδια της εκπόνησης της Διπλωματικής εργασίας μου.

Τέλος, ευχαριστώ τα μέλη της εξεταστικής επιτροπής κ.κ. Διδάσκοντες του τμήματος Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Ν. Μπουμπάρη και Ι. Βανδουλάκη για το άριστο πνεύμα συνεργασίας, καθώς και για την συμβολή τους στην άρτια διεξαγωγή της εξεταστικής διαδικασίας.

Καμπανέλλου Ελένη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη διερευνά τον τομέα των πολιτισμικών συγκρούσεων με βάση την θεωρία του Huntington. Σκοπός της μελέτης είναι να ερευνηθεί σε ποιο βαθμό η θεωρία του Samuel Huntington («Πολιτισμικές Συγκρούσεις») δύναται να καλύψει το φάσμα των μεταψυχροπολεμικών συγκρούσεων. Ακόμα, σε ποιο βαθμό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ενισχύουν και αναπαράγουν τον ισχυρισμό του Samuel Huntington, ότι πλέον οι συγκρούσεις μεταξύ των λαών δεν θα οφείλονται σε πολιτικά ή οικονομικά αίτια αλλά σε πολιτισμικούς παράγοντες.

Η θεωρία της Σύγκρουσης των Πολιτισμών προσφέρει ένα νέο τρόπο προσέγγισης και κατανόησης των δυνάμεων που συμβάλλουν στη δημιουργία πολεμικών αντιπαραθέσεων μεταξύ των πολιτισμών της μεταψυχροπολεμικής εποχής. Σύμφωνα με τον Huntington, οι μεταψυχροπολεμικές διεθνείς σχέσεις και η παγκόσμια πολιτική διαμορφώνονται με βάση πολιτισμικούς παράγοντες.

Στη σημερινή εποχή, υπάρχει η άποψη ότι τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας παράγουν πολιτιστικά πρότυπα και δημιουργούν νέες διαδικασίες σχηματισμού της ταυτότητας. Η αναγνώριση αυτών των διαδικασιών μπορεί να προάγει την κατανόηση των πολιτιστικών αντιλήψεων, των ταυτοτήτων και πιθανόν των πολιτιστικών συγκρούσεων που σχολιάζονται ευρέως κάτω από το πρίσμα των πρόσφατων τρομοκρατικών επιθέσεων.

Από τη στιγμή όμως, όπου τα Μ. Μ. Ε χρησιμοποιούν διαδικασίες σχηματισμού πολιτιστικής ετερότητας και ενθαρρύνουν τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των λαών, τότε οι εικασίες περί πολιτισμικών συγκρούσεων αποτελούν κατασκεύασμα των διεθνών πρακτορείων ενημέρωσης.

Προκειμένου να μελετηθούν οι παραπάνω παράμετροι, τέθηκε υπό το πρίσμα της ερευνητικής διαδικασίας, ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο. Ο λόγος που επιλέχθηκε ο πόλεμος στο Κόσσοβο, οφείλεται στο γεγονός ότι καλύπτει όλα τα καίρια σημεία της θεωρίας του Huntington.

Για την μελέτη του πολέμου στο Κόσσοβο χρησιμοποιήθηκαν άρθρα της εφημερίδας New York Times, τα οποία αναφέρονται στη διαμάχη μεταξύ των Σέρβων και των Κοσοβάρων. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσα από τις διαδικασίες της στατιστικής επεξεργασίας και ανάλυσης. Αρχικά δημιουργήθηκε ένα φύλλο καταγραφής το οποίο εξετάζει συγκεκριμένες πολιτισμικές παραμέτρους. Στη συνέχεια, ξεκίνησε η διαδικασία ορισμού των μεταβλητών και η κωδικοποίησή τους. Τέλος, αφού ολοκληρώθηκαν οι προαναφερόμενες ενέργειες, η έρευνα προχώρησε στο στάδιο της ανάλυσης των μεταβλητών προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα.

Από την στατιστική ανάλυση προέκυψε, ότι η εφημερίδα New York Times έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στον πόλεμο σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Οι αναφορές στους Σέρβους και τους Κοσοβάρους ως ιδιαίτερες πολιτιστικές οντότητες δεν ήταν ιδιαίτερα έντονες. Όσον αφορά τον τομέα των διεθνών σχέσεων, σχολιάστηκε ειδικότερα η σχέση μεταξύ Σερβίας και Ρωσίας. Τέλος, δεν μπορεί να ειπωθεί ότι ο πόλεμος στο Κόσσοβο παρουσιάστηκε εξολοκλήρου ως πολιτισμικός, αν και διαθέτει αρκετά πολιτισμικά στοιχεία.

Στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, η κατανόηση και η ερμηνεία των δυνάμεων που συντελούν στην δημιουργία πολεμικών συγκρούσεων και τρομοκρατικών επιθέσεων μπορούν να συμβάλλουν στην αποφυγή επερχόμενων ένοπλων συρράξεων.

ABSTRACT

The research examines the section of cultural clashes according to Samuel Huntington's theory. The aim of the study is to investigate, if Huntington's theory ('The Clash of Civilizations') affords to accomplish the spectrum of post Cold War conflicts. Also, in which point the media enforce and reproduce Samuel Huntington's hypothesis that the fundamental source of conflict between the nations will not be political or economic, but cultural.

The Clash of Civilizations's theory offers a different way of approach and conception the forces, that contribute in the creation of warlike confrontation among the civilizations of post Cold War epoch. According to Huntington, the international affairs and the world politics will be shaped by cultural factors.

In nowadays, the modern media produce cultural patterns and create new procedures of identities configuration. The recognition of these procedures can promote the understanding of cultural apprehensions, identities and probably the cultural conflicts that are being observed under the prism of the recent terroristic attacks.

If the media use procedures of cultural variation and encourage diversification among the nations, then the conjectures of cultural divisions are products of international media.

In order to consider the above parameters, the war in Kosovo has been investigated. The war in Kosovo has been chosen, because it covers all the basic and significant points of Huntington's theory.

For this reason, the articles of New York Times newspaper have been used. The New York Times journal contains important references about the conflict between the Kosovars and the Serbs. The research was accomplished through the procedures of statistical process and analysis. Firstly, a coding sheet was created, that examines specific cultural parameters. Secondly, the variable definition and coding procedure was begun. Finally, after the

completion of the aforementioned actions, the study continues to the variable analysis in order to infer conclusions.

Through the statistical analysis has turned up, that the New York Times newspaper provided certain emphasis in specific chronic periods. The references to the Serbs and to the Kosovars, as individual cultural entities, weren't very intense. As far as the section of international affairs is concerned, the affair between the Russia and the Serbia was specialty commented. In the end, it can't be said that the war in Kossovo was entirely appeared as cultural, even if had several cultural characteristics.

In post Cold War period, the understanding and the interpretation of the dynamics that conduce in the creation of cultural conflicts and terrorist attacks can contribute to avoid oncoming armed clashes.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....</i>	<i>1</i>
-----------------------------	-----------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

<i>1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....</i>	<i>4</i>
---------------------------------	-----------------

<i>1.2 ΘΕΩΡΙΑ HUNTINGTON.....</i>	<i>5</i>
--	-----------------

1.2.1 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ	6
---------------------------------	---

1.2.2 ΔΥΣΗ	9
------------------	---

1.2.3 ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ.....	10
-------------------------------------	----

1.2.4 ΔΥΣΗ-ΙΣΛΑΜ	11
------------------------	----

1.2.5 ΔΥΣΗ-ΑΣΙΑ.....	12
----------------------	----

1.2.6 ΔΥΣΗ-ΡΩΣΙΑ	13
------------------------	----

<i>1.3 Μ. Μ. Ε & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ.....</i>	<i>14</i>
--	------------------

<i>1.4 ΚΡΙΤΙΚΗ.....</i>	<i>18</i>
--------------------------------	------------------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

<i>2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....</i>	<i>21</i>
---------------------------------	------------------

<i>2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</i>	<i>22</i>
---	------------------

2.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	25
2.3.1 ΣΤΑΔΙΟ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	26
2.3.2 ΌΡΓΑΝΟ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	27
2.3.3 ΟΡΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΒΛΗΤΩΝ	29
2.3.4 ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ	30
2.3.5 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	30
2.4 ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΤΑΒΛΗΤΗΣ	31
2.5 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΛΟΓΙΑ	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	44
3.2 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	45
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	51
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	54
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	64

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το 1993 δημοσιεύτηκε ένα άρθρο στην εφημερίδα *Foreign Affairs* με τίτλο “The Clash of Civilizations” (‘Η σύγκρουση των Πολιτισμών’). Το περιεχόμενό του άσκησε έντονη επίδραση σε δημοσιογράφους, πολιτικούς και ακαδημαϊκούς. Ο συγγραφέας του, Samuel Huntington, ανέπτυξε μια θεωρία ισχυριζόμενος, ότι μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, *“η κουλτούρα και οι πολιτιστικές ταυτότητες, που με την ευρύτερη έννοια αποτελούν και πολιτισμικές ταυτότητες, διαμορφώνουν τα πρότυπα της συνοχής, της διάσπασης και της σύγκρουσης στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο.”* (Huntington, 2001, σελ. 21-22)

Η θεωρία της Σύγκρουσης των Πολιτισμών, έγινε ευρέως γνωστή καθώς προσφέρει ένα νέο τρόπο προσέγγισης και κατανόησης των δυνάμεων που συμβάλουν στη δημιουργία πολεμικών αντιπαραθέσεων μεταξύ των πολιτισμών της μεταψυχροπολεμικής εποχής .

Κεντρική θέση της εν λόγω θεωρίας αποτελεί το γεγονός, ότι μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι διεθνείς σχέσεις και η παγκόσμια πολιτική διαμορφώνονται με βάση πολιτισμικούς παράγοντες. Στην μεταψυχροπολεμική εποχή κυριαρχεί η αναβίωση των πολιτισμών και οι λαοί ορίζουν τους εαυτούς τους με βάση την ιστορία, την θρησκεία, την γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμά τους. Συγχρόνως όμως, ταυτίζονται με ομάδες (φυλετικές, εθνικές, θρησκευτικές) και γενικότερα με πολιτισμούς με τους οποίους ενώνονται πολιτισμικά. Την ίδια στιγμή, η παγκόσμια πολιτική αποκτά χαρακτήρα πολυπολιτισμικό καθώς δεν περιορίζεται μόνο στην προώθηση συμφερόντων, αλλά ταυτόχρονα λειτουργεί και ως μέσο ορισμού της ταυτότητας, ενώ παράλληλα η συμπεριφορά των εθνικών κρατών διαμορφώνεται με βάση τις πολιτισμικές προτιμήσεις και διαφορές.

Στην μεταψυχροπολεμική περίοδο, η οικονομική ανάπτυξη των μη δυτικών κοινωνιών έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας ενισχυμένης στρατιωτικής δύναμης και πολιτικής επιρροής. Η οικονομική και στρατιωτική ανάδυση των μη δυτικών κοινωνιών συντελεί στην σταδιακή αναζωπύρωση των πολιτιστικών τους αξιών και στην απόρριψη αυτών που τους επιβλήθηκαν από τη Δύση. Επομένως, με τα καινούρια δεδομένα, οι πιο επικίνδυνες συγκρούσεις θα είναι μεταξύ λαών που διαφέρουν πολιτισμικά. Παράλληλα όμως, θα υπάρξουν οικονομικές και πολιτικές συνεργασίες μεταξύ χωρών με πολιτισμική συγγένεια.

Ο Samuel Huntington, στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει τις διεθνείς σχέσεις, δημιουργεί ένα υπόδειγμα, το «Πολιτισμικό Μοντέλο». Το πολιτισμικό υπόδειγμα αντιλαμβάνεται τον κόσμο ως ένα σύνολο 7 πολιτισμών. Οι πολιτισμοί είναι οι εξής: ο Σινικός, ο Ινδουιστικός, ο Ισλαμικός, ο Δυτικός, ο Λατινοαμερικάνικος, ο Αφρικανικός και ο Ιαπωνικός. Κατά την άποψη του συγγραφέα, οι επικείμενες πολιτισμικές συγκρούσεις θα επικεντρωθούν ανάμεσα στην Δύση, την Ασία και το Ισλάμ, ενώ κρίσιμες θα είναι οι σχέσεις ανάμεσα στην Ρωσία και την Δύση.

Παρόλα αυτά όμως, η θεωρία του Samuel Huntington τέθηκε υπό αμφισβήτηση, καθώς δεν λαμβάνει υπόψη την πολλαπλότητα και τις εσωτερικές δυναμικές του κάθε πολιτισμού, καθώς και τον ρόλο που διαδραματίζουν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στη διαμόρφωση πολιτιστικών ταυτοτήτων.

Σκοπός της μελέτης είναι να ερευνηθεί σε ποιο βαθμό η θεωρία του Huntington δύναται να καλύψει το φάσμα των μεταψυχροπολεμικών συγκρούσεων. Επιπρόσθετα, σε ποιο βαθμό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ενισχύουν και αναπαράγουν τον ισχυρισμό του Samuel Huntington, ότι πλέον οι συγκρούσεις μεταξύ των λαών δεν θα οφείλονται σε πολιτικά ή οικονομικά αίτια αλλά σε πολιτισμικούς παράγοντες.

Στο πρώτο μέρος της μελέτης παρουσιάζεται αναλυτικότερα η θεωρία των Πολιτισμικών Συγκρούσεων. Ακολουθεί μια μικρή αναφορά στην έννοια της ταυτότητας, όπως παρουσιάζεται υπό από το πρίσμα της φιλοσοφικής και ψυχολογικής προσέγγισης. Στη συνέχεια, γίνεται μια σύντομη αναφορά για τον ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στην παρουσίαση των γεγονότων. Τέλος, εμφανίζεται μια κριτική επισκόπηση της θεωρίας του Huntington.

Στο δεύτερο μέρος, η θεωρία των Πολιτισμικών Συγκρούσεων τίθεται κάτω από το πρίσμα της ερευνητικής διαδικασίας με τη βοήθεια της στατιστικής ανάλυσης. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, ερευνάται ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο, αλλά και ο τρόπος που παρουσιάστηκε από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ειδικότερα από την εφημερίδα New York Times.

Στο τέλος, παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα της έρευνας προκειμένου να εξαχθούν συμπεράσματα, όσον αφορά την εγκυρότητα του Πολιτισμικού Μοντέλου. Σε ποιο βαθμό οι πολεμικές συγκρούσεις οφείλονται σε πολιτισμικά αίτια και σε ποιο βαθμό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προωθούν την έννοια της πολιτισμικής ταυτότητας;

Η κατανόηση και η ερμηνεία των δυνάμεων που συντελούν στην δημιουργία πολεμικών συγκρούσεων και τρομοκρατικών επιθέσεων αποτελούν ένα πολύ σημαντικό τομέα των διεθνών σχέσεων. Είναι όμως δυνατή η ερμηνεία τους με βάση τη θεωρία του Huntington ή μήπως η πολυπλοκότητα που διέπει τις κοινωνικοπολιτικές διεθνείς σχέσεις δεν μπορεί να περιοριστεί στο Πολιτισμικό Μοντέλο;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Εννοιολογικό Πλαίσιο Έρευνας

1.1 Εισαγωγή

Στον 20^ο αιώνα παρατηρήθηκε το φαινόμενο της πολιτιστικής διεθνοποίησης και παγκοσμιοποίησης. Κύριο χαρακτηριστικό του φαινομένου αυτού ήταν η πολιτισμική κυριαρχία του δυτικού πολιτισμού¹. Οι παράγοντες που οδήγησαν στην έξαρση του δυτικού πολιτισμού² οφείλονται κυρίως στην παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και στην ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Όλα τα παραπάνω συνέβαλαν στην γέννηση μιας πολιτιστικής βιομηχανίας, η οποία προώθησε τη δυτική κουλτούρα σε παγκόσμιο επίπεδο έχοντας ως αποτέλεσμα τη δημιουργία πολιτιστικής ομοιογένειας. Κατά τη διάρκεια αυτού του φαινομένου, οι πολιτισμοί των αναπτυσσόμενων χωρών παραγκωνίστηκαν και οι πολιτιστικές παραδόσεις των λαών επικαλύφθηκαν από το δυτικό στοιχείο.

Στη σημερινή εποχή η κυριαρχία της Δύσης τίθεται υπό αμφισβήτηση. Οι τάσεις του πολιτιστικού συγκεντρωτισμού δημιουργούν συγχρόνως και διαφοροποιήσεις. Ο σύγχρονος κόσμος διακατέχεται από μια αλληπάλληλη σύγκρουση ανάμεσα στις δυνάμεις της ομοιογένειας και στις δυνάμεις της διαφοροποίησης. Οι λαοί αντιδρούν στις τάσεις της

¹ Η πολιτισμική κυριαρχία του δυτικού πολιτισμού ξεκίνησε από το 1600-1800 μ.Χ και έγινε εντονότερη στον 20^ο αιώνα.

² Ο όρος «πολιτισμός» (civilization) εμφανίζεται τον 18^ο αιώνα για να υποδηλώσει τη διάκριση ανάμεσα στον «πολιτισμένο» και τον «βάρβαρο» και στη συνέχεια τον «εκπολιτισμό». Η πίστη στην πρόοδο και στην αποικιοκρατία καθιστούν τον πολιτισμό έκφραση της δυτικής συνείδησης. Ο όρος περιλαμβάνει τόσο την υλική πρόοδο όσο και την «οικουμενικότητα» των δυτικών αξιών. Σήμερα ο όρος «πολιτισμός» αναφέρεται στην κοινωνική οργάνωση και στις τεχνικές ενώ συγχρόνως χαρακτηρίζει ένα σύνολο λαών και κοινωνιών. Αποτελεί κοινό στοιχείο πολλών κοινωνιών και αναφέρεται σε ένα λιγότερο ή περισσότερο μακρόχρονο παρελθόν των κοινωνιών αυτών. (Βρύζας, 1997, σελ. 174)

παγκοσμιοποίησης και του εκδυτικισμού προκειμένου να διαφυλάξουν την πολιτιστική τους ιδιαιτερότητα. Πολύ συχνά όμως, για να υπερασπιστούν την ταυτότητά τους προβαίνουν σε πράξεις εθνικισμού, καλλιεργώντας τη λατρεία μιας εξιδανικευμένης παράδοσης.

Το 1993 δημοσιεύτηκε ένα άρθρο στην εφημερίδα *Foreign Affairs* με τίτλο “The Clash of Civilizations” (‘Η σύγκρουση των Πολιτισμών’). Το περιεχόμενό του άσκησε έντονη επίδραση σε δημοσιογράφους, πολιτικούς και ακαδημαϊκούς. Ο συγγραφέας του, Samuel Huntington³, ανέπτυξε μια θεωρία ισχυριζόμενος, ότι μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης “η κουλτούρα και οι πολιτιστικές ταυτότητες, που με την ευρύτερη έννοια αποτελούν και πολιτισμικές ταυτότητες, διαμορφώνουν τα πρότυπα της συνοχής, της διάσπασης και της σύγκρουσης στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο.” (Huntington, 2001, σελ. 21-22)

1.2 Θεωρία Huntington

Κεντρική θέση της θεωρίας του Huntington αποτελεί το γεγονός, ότι μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι διεθνείς σχέσεις και η παγκόσμια πολιτική διαμορφώνονται με βάση πολιτισμικούς παράγοντες. Στην μεταψυχροπολεμική εποχή κυριαρχεί η αναβίωση των πολιτισμών και οι λαοί ορίζουν τους εαυτούς τους με βάση την ιστορία, την θρησκεία, την γλώσσα, τα ήθη και τα έθιμά τους. Συγχρόνως όμως, ταυτίζονται με ομάδες (φυλετικές, εθνικές, θρησκευτικές) και γενικότερα με πολιτισμούς με τους οποίους ενώνονται πολιτισμικά. Την ίδια στιγμή, η παγκόσμια πολιτική αποκτά χαρακτήρα πολυπολιτισμικό,

³ Ο Samuel Phillips Huntington γεννήθηκε στις 28 Απριλίου του 1927 στην Νέα Υόρκη. Ο Huntington είναι πολιτικός επιστήμονας-αναλυτής και συγγραφέας. Είναι ιδιαίτερα γνωστός για την ανάλυσή του, όσον αφορά τις σχέσεις της στρατιωτικής και πολιτικής εξουσίας, καθώς και για την άποψή του ότι στον 21^ο αιώνα οι πολιτισμοί θα έχουν κεντρικό ρόλο στην διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων. Το 1946 αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο του Yale. Πήρε μεταπτυχιακό δίπλωμα το 1948 από το Πανεπιστήμιο του Σικάγου ενώ έκανε την διδακτορική του διατριβή στο Harvard. Σήμερα είναι διευθυντής του John M. Olin Institute For International Affairs, στο Harvard. Από το 1959 έως το 1962 γίνεται επικουρος καθηγητής καθώς και ο κύριος υπεύθυνος στο War College Institute. Από το 1962 είναι καθηγητής στο Harvard. Από το 1985 είναι ο Διευθυντής του John M. Olin Institute For Strategic Studies. Επί κυβέρνησης Κάρτερ είναι ο Director του National Security Council (CNS), ενώ παράλληλα υπήρξε εκδότης και συνδιευθυντής του Foreign Policy. Σήμερα είναι Πρόεδρος του American Science Association. (<http://users.otenet.gr/~mnam95/www/McNeil.htm>) Τα γνωστότερα έργα του είναι: *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations* (1957), *The Common Defense: Strategic Programs in National Politics* (1961), *Political Order in Changing Societies* (1968), *American Politics: The Promise of Disharmony* (1981), *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (1991), *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (1996), και τέλος *Who Are We? The Challenges to America's National Identity* (2004). Τα ερευνητικά του πεδία είναι η εθνική ασφάλεια, η στρατηγική, η εξέλιξη της δημοκρατίας, της πολιτικής και της οικονομίας στις υποανάπτυκτες χώρες, οι πολιτισμικοί παράγοντες στην παγκόσμια πολιτική και η έννοια της εθνικής ταυτότητας στην Αμερική. (<http://Ksgfaculty.harvard.edu/SamuelHuntington>)

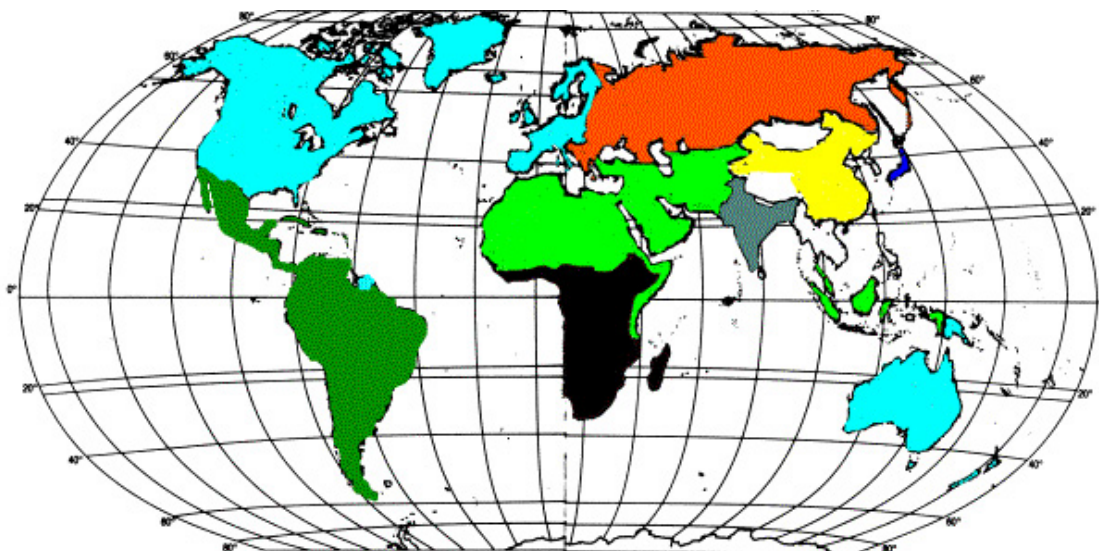
καθώς δεν περιορίζεται μόνο στην προώθηση συμφερόντων. Παράλληλα, λειτουργεί και ως μέσο ορισμού της ταυτότητας, ενώ η συμπεριφορά των εθνικών κρατών διαμορφώνεται με βάση τις πολιτισμικές προτιμήσεις και διαφορές.

Στην μεταψυχροπολεμική περίοδο η οικονομική ανάπτυξη των μη δυτικών κοινωνιών έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας ενισχυμένης στρατιωτικής δύναμης και πολιτικής επιρροής. Η οικονομική και στρατιωτική ανάδυση των μη δυτικών κοινωνιών συντελεί στην σταδιακή αναζωπύρωση των πολιτιστικών τους αξιών και στην απόρριψη αυτών που τους επιβλήθηκαν από τη Δύση. Επομένως, με τα καινούρια δεδομένα, οι πιο επικίνδυνες συγκρούσεις θα είναι μεταξύ λαών που διαφέρουν πολιτισμικά. Παράλληλα όμως, θα υπάρξουν οικονομικές και πολιτικές συνεργασίες μεταξύ χωρών με πολιτισμική συγγένεια.

Προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι διεθνείς σχέσεις, ο Huntington προχωρά στην αναζήτηση ενός υποδείγματος, το οποίο θα αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα. Έτσι, καταλήγει στο «Πολιτισμικό Μοντέλο».

1.2.1 Πολιτισμικό Μοντέλο

Σε αυτό το στάδιο της θεωρίας του, ο Huntington αντιλαμβάνεται τον κόσμο ως ένα σύνολο 7 πολιτισμών. Οι πολιτισμοί σύμφωνα με το πολιτισμικό υπόδειγμα είναι οι εξής:



Χάρτης 1.1 Πολιτισμικό Μοντέλο Huntington

Ο Σινικός: Πρόκειται για τον Κινέζικο πολιτισμό. Ο όρος "Σινικός" περιγράφει μια κουλτούρα που είναι κοινή στην Κίνα, στις κινέζικες κοινότητες της Νοτιοανατολικής Ασίας καθώς και στο Βιετνάμ και την Κορέα.

Ο Ινδουιστικός: Πρόκειται για τον πολιτισμό που υπήρξε κεντρικό στοιχείο της Ινδικής Χερσονήσου από την δεύτερη Χιλιετία π.Χ. Κατά την άποψη του συγγραφέα, ο εν λόγω πολιτισμός «ήταν κάτι περισσότερο από μια θρησκεία ή ένα κοινωνικό σύστημα. Ήταν η καρδιά ενός Ινδικού πολιτισμού». Και έχει διατηρήσει αυτόν τον ρόλο και στην σύγχρονη εποχή, παρόλο που η Ινδία έχει σημαντική Μουσουλμανική κοινότητα καθώς και αρκετές μικρότερες πολιτιστικές μειονότητες.

Ο Ισλαμικός: Πρόκειται για τον πολιτισμό που προέρχεται από την Αραβική Χερσόνησο τον 7ο αιώνα μ.Χ. Αυτός ο πολιτισμός επεκτάθηκε γρήγορα στην Β. Αφρική και την Ιβηρική Χερσόνησο και επίσης ανατολικά προς την Κεντρική Ασία, την Ινδική Χερσόνησο και την Νοτιοανατολική Ασία.

Ο Δυτικός: Θεωρείται αυτός που εμφανίστηκε στα 700 - 800 μ.Χ. Διαθέτει τρεις κύριες περιοχές: την Ευρώπη, την Β. Αμερική και την Λατινική Αμερική.

Ο Λατινοαμερικάνικος: Η Λατινική Αμερική έχει ξεχωριστή κουλτούρα που την διακρίνει από την Δύση. Οι ίδιοι οι Λατινοαμερικάνοι, τελείως υποκειμενικά, ταυτίζονται άλλοτε με την Δύση ισχυριζόμενοι ότι αποτελούν μέρος της, και άλλοτε λένε ότι έχουν την δική τους κουλτούρα. Η Λατινική Αμερική μπορεί να θεωρηθεί είτε μέρος του δυτικού πολιτισμού, είτε ξεχωριστός πολιτισμός που έχει συγγενικούς δεσμούς με τον Δυτικό και είναι διχασμένος ως προς το αν αποτελεί μέρος της Δύσης ή όχι.

Ο Αφρικανικός: Οι σπουδαιότεροι από τους μελετητές του πολιτισμού δεν αναγνωρίζουν έναν αφρικάνικο πολιτισμό. Η Βόρεια και η Ανατολική Αφρική ανήκουν στον Ισλαμικό πολιτισμό. Ιστορικά, η Αιθιοπία αποτελούσε έναν ιδιαίτερο πολιτισμό. Σε άλλες περιοχές ο ιμπεριαλισμός και ο αποικισμός έφερε μαζί του στοιχεία του δυτικού πολιτισμού. Σε όλη την Αφρική οι φυλετικές ταυτότητες είναι διάχυτες και έντονες. Σταδιακά όμως οι Αφρικανοί αναπτύσσουν μια ξεχωριστή αφρικανική ταυτότητα και θα μπορούσε κανείς να φανταστεί στο μέλλον την Αφρική, στα Νότια της Σαχάρας, να δημιουργεί τον δικό της πολιτισμό με την Νότια Αφρική ως κράτος πυρήνα.

Ο Ιαπωνικός: Μερικοί μελετητές συνδυάζουν την κινεζική με την ιαπωνική κουλτούρα υπό τον τίτλο πολιτισμός της Άπω Ανατολής. Οι περισσότεροι, όμως, αναγνωρίζουν τον ιαπωνικό ως ξεχωριστό πολιτισμό, απόγονο του κινεζικού πολιτισμού, που πρωτοεμφανίστηκε μεταξύ του 100 μ.Χ. και 400 μ.Χ. (Huntington, 2001, σελ. 57-60)

Κατά την άποψη του συγγραφέα, οι πολιτισμοί δεν είναι στατικοί αλλά αναπτύσσονται μέσα από εφτά στάδια: την ανάμειξη, την κυοφορία, την εποχή της σύγκρουσης, την οικομενική αυτοκρατορία, την παρακμή και την εισβολή. Από τη στιγμή που οι πολιτισμοί δεν είναι στατικοί, τα σύνορά τους δεν είναι προκαθορισμένα αλλά μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου. Η σύνθεση των πολιτισμών αλλάζει, καθώς οι άνθρωποι επαναπροσδιορίζουν την ταυτότητά τους με βάση τα πιστεύω, την θρησκεία και τις κοινωνικές τους δομές. Επομένως, η έννοια του πολιτισμού θεωρείται το ανώτερο επίπεδο ταύτισης των ανθρώπων και αποτελεί μια ολότητα. Για αυτό το λόγο, οι περισσότεροι πολιτισμοί περιλαμβάνουν περισσότερα από ένα κράτη.

Σε αυτό το σημείο ο Huntington αναφέρει ότι για κάθε πολιτισμό υπάρχει και το αντίστοιχο κράτος⁴, το οποίο αποτελεί τον πυρήνα του πολιτισμού. Τα «κράτη-πυρήνες» παίζουν ηγετικό ρόλο καθώς διαθέτουν ένα πεδίο «σφαιρών επιρροής». Οι «σφαίρες επιρροής» αποτελούνται από κράτη-μέλη, τα οποία μοιράζονται κοινά πολιτισμικά στοιχεία με τα «κράτη-πυρήνες». Επομένως, τα κράτη που ανήκουν σε τέτοιους συνασπισμούς έχουν την τάση να ενσωματώνονται με χώρες που έχουν παρόμοια κουλτούρα⁵ και να στρέφονται εναντίον των χωρών με τις οποίες δεν εκπέμπουν στο ίδιο πολιτισμικό μήκος κύματος.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον συγγραφέα τα κράτη πυρήνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η Γαλλία και η Γερμανία. Ακολουθούν σε πρώτο κύκλο η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Δανία και η Βρετανία (τα πρώτα μέλη). Στη συνέχεια έρχονται η Ιρλανδία και Ελλάδα (δεύτερος κύκλος). Στον τρίτο κύκλο η Αυστρία, η Φιλανδία και η Σουηδία. Τα μέλη του εξωτερικού κύκλου αποτελούνται από την Πολωνία, την Ουγγαρία, την Τσεχία, την Σλοβακία, την Βουλγαρία και την Ρουμανία.

⁴ Ο πυρήνας ενός πολιτισμού δεν αντιπροσωπεύεται απαραίτητα από ένα κράτος. Στον πυρήνα ενός πολιτισμού είναι πιθανό να ενυπάρχουν και περισσότερα από ένα κράτη.

⁵ Ο όρος κουλτούρα (culture) είναι πολυσημικός. Ιστορικά, εμφανίζεται προς τα τέλη του 12^{ου} αιώνα και υποδηλώνει μαζί με την θρησκευτική λατρεία –έννοια που γρήγορα εγκαταλείφθηκε- την καλλιεργημένη γη. Με την έννοια της καλλιέργειας του πνεύματος εμφανίζεται στα μέσα του 16^{ου} αιώνα. Η λέξη «κουλτούρα» υποδηλώνει τις εκφράσεις της ζωής (ιδεολογίες, θρησκείες, τέχνες). Για τους ανθρωπολόγους η «κουλτούρα» είναι ταυτόχρονα ένα σύστημα σκέψης, ένα σύστημα αξιών και ένα σύστημα κανόνων. Σήμερα σημασιοδοτεί ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής. (Βρύζας, 1997, σελ 173- 174)

Όσον αφορά το κράτος της Ρωσίας στον πρώτο κύκλο ανήκουν τα εξής κράτη-μέλη: η Λευκορωσία, η Μολδαβία, το Καζακστάν και η Αρμενία. Στο δεύτερο κύκλο ανήκουν η Γεωργία και η Ουκρανία. Ακολουθεί ο εξωτερικός κύκλος με την Κεντρική Ασία και το Αζερμπαϊτζάν.

Στη συνέχεια, η Κίνα στον πρώτο κύκλο περιέχει το Χονγκ Κονγκ, την Ταϊβάν, τη Σιγκαπούρη. Ακολουθούν τα κράτη-μέλη Μαλαισία και Φιλιπίνες, ενώ τα τελευταία κράτη μέλη του εξωτερικού κύκλου είναι οι Δυτικές επαρχίες της Κίνας και η Ανατολική Ασία.

Τέλος, όσον αφορά το Ισλάμ ο Huntington αναφέρει ότι ενώ διαθέτει πολιτισμική συνείδηση παρόλα αυτά έχει έλλειψη συνοχής. Συνεπώς, δεν διαθέτει κάποιο κράτος- πυρήνα. Κατά καιρούς έχουν αναφερθεί 6 κράτη τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν το κράτος- πυρήνα του Ισλάμ. Τα κράτη αυτά είναι η Ινδονησία, το Ιράν, το Πακιστάν, η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος και η Τουρκία. Αν και τα προαναφερόμενα κράτη έχουν κάποια πλεονεκτήματα, παρόλα αυτά δεν μπόρεσε κανένα να διαδραματίσει τον ρόλο του κράτους- πυρήνα. Ο λόγος οφείλεται στο γεγονός, ότι κανένα δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις των οικονομικών πόρων, της στρατιωτικής δύναμης, της οργανωτικής ικανότητας και της ισλαμικής ταυτότητας. (Huntington, 2001, σελ 214-218)

Σε αυτό το σημείο, αφότου έχει ολοκληρωθεί η παράθεση των πολιτισμών και η αναφορά στα κράτη-πυρήνες της μεταψυχροπολεμικής εποχής, ο Huntington παρουσιάζει τη εικόνα της Δύσης και τη θέση της στο σύγχρονο κόσμο.

1.2.2 Δύση

Τα κύρια χαρακτηριστικά που συνθέτουν το δυτικό πολιτισμό και τον διαφοροποιούν από τους υπόλοιπους πολιτισμούς είναι η Κλασική κληρονομιά, ο Ρωμαιοκαθολικισμός και ο Προτεσταντισμός, οι Ευρωπαϊκές γλώσσες, ο χωρισμός της θρησκευτικής και κοσμικής εξουσίας, το κράτος δικαίου, ο κοινωνικός πλουραλισμός, τα αντιπροσωπευτικά σώματα και ο ατομικισμός. Η Δύση διέθετε αυτά τα χαρακτηριστικά πολύ πριν γίνει σύγχρονη, ο συνδυασμός των οποίων αποτελεί τον πυρήνα του πολιτισμού της.

Συγχρόνως όμως, ο εκσυγχρονισμός⁶ και η μετέπειτα επέκταση της Δύσης είχε ως αποτέλεσμα την δυτικοποίηση και τον εκσυγχρονισμό των μη δυτικών κρατών. Οι πολιτικοί και οι πνευματικοί ηγέτες των κρατών αυτών αντέδρασαν με τους εξής τρόπους: την απόρριψη⁷, τον κεμαλισμό⁸ και την μεταρρύθμιση⁹. Οι μη δυτικές κοινωνίες έχουν καταφέρει να εκσυγχρονιστούν, χωρίς απαραίτητα να δυτικοποιηθούν. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μειωθεί η δύναμη της Δύσης, καθώς οι μη δυτικοί πολιτισμοί κατάφεραν να ενισχύσουν την κουλτούρα τους χωρίς να υιοθετήσουν εξ' ολοκλήρου τις πρακτικές του Δυτικού πολιτισμού.

Ο Huntington ισχυρίζεται ότι η Δύση θα παραμείνει κυρίαρχη στον 21^ο αιώνα. Πιθανότατα θα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στους στρατιωτικούς και ερευνητικούς τομείς. Η κυριαρχία της όμως αμφισβητείται, καθώς αυξάνεται η δύναμη των μη δυτικών κοινωνιών και κυρίως της Ανατολικής Ασίας. Η άνοδος των ανατολικών χωρών σημειώνεται κυρίως σε θέματα ελέγχου οικονομικών πόρων και αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την μελλοντική πτώση της Δύσης. Η παρακμή και πτώση όμως ενός πολιτισμού είναι μια αργή διαδικασία. Η Δύση βρίσκεται ακόμα στο πρώτο στάδιο της παρακμής. (Huntington, 2001, σελ 108).

1.2.3 Πολιτισμικές Συγκρούσεις

Στο σύγχρονο κόσμο τα επιτεύγματα της τεχνολογίας και η βελτίωση στα μέσα μεταφοράς αποτελούν την γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ των λαών από διαφορετικούς πολιτισμούς να είναι συχνότερες και εντονότερες. Εξαιτίας αυτής της κατάστασης, οι πολιτισμικές ταυτότητες έχουν έντονη απήχηση. Ειδικότερα, η αύξηση της δύναμης των μη δυτικών κοινωνιών, ο κοινωνικοοικονομικός εκσυγχρονισμός αλλά και η έλλειψη εξοικείωσης όσον αφορά τις αντιλήψεις και τις πρακτικές των άλλων πολιτισμών αποτελούν τα βασικά αίτια της ενίσχυσης της πολιτισμικής ταυτότητας.

⁶ Το φαινόμενο του εκσυγχρονισμού είναι μια διαδικασία που ξεκίνησε τον 18^ο αιώνα. Ο εκσυγχρονισμός συνεπάγεται εκβιομηχάνιση, μεγάλο αριθμό εγγραμμάτων, εκπαίδευση, πλούτο και κοινωνική κινητικότητα, καθώς και πιο περίπλοκες και ποικίλες επαγγελματικές δομές. Αποτελεί προϊόν μια τρομακτικής εξάπλωσης της επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης. (Huntington, 2001, σελ 93)

⁷ Η Ιαπωνία ακολούθησε τον δρόμο της απόρριψης. Οι μορφές εκσυγχρονισμού και η εισαγωγή της Δυτικής κουλτούρας ήταν ιδιαίτερα περιορισμένες.

⁸ Αφορά την άποψη ότι ο εκσυγχρονισμός είναι απαραίτητος και ότι δεν συμβαδίζει με την ιθαγενή κουλτούρα. Επομένως για να είναι επιτυχής ο εκσυγχρονισμός θα πρέπει η κοινωνία να δυτικοποιηθεί πλήρως. Ο εκσυγχρονισμός και η δυτικοποίηση είναι αλληλένδετα στοιχεία, οπότε θα πρέπει να συμβαδίζουν.

⁹ Αφορά την προσπάθεια να συνδυαστεί ο εκσυγχρονισμός με την διατήρηση των αξιών και των θεσμών της ιθαγενούς κουλτούρας της κοινωνίας. Η Αίγυπτος και η Κίνα αποτελούν τα πιο αντιπροσωπευτικά δείγματα αυτού του τρόπου.

Κατά την άποψη του Huntington, η ενδυνάμωση της πολιτισμικής ταυτότητας θα προκαλέσει, με τη σειρά της, πολιτισμικές συγκρούσεις. Οι συγκρούσεις δεν θα έχουν οικονομικά αίτια, αλλά θα επικεντρώνονται σε λαούς που διαφέρουν πολιτισμικά. Οι πολιτισμικές αντιπαραθέσεις χωρίζονται σε δύο επίπεδα: στο τοπικό ή μικρο-επίπεδο και στο παγκόσμιο ή μακρο-επίπεδο. Στο πρώτο επίπεδο, οι διαπολιτισμικές συγκρούσεις επικεντρώνονται μεταξύ γειτονικών κρατών διαφορετικών πολιτισμών, μεταξύ ομάδων διαφορετικών πολιτισμών μέσα στο ίδιο κράτος, καθώς επίσης και μεταξύ ομάδων, που προσπαθούν να δημιουργήσουν νέα κράτη μέσα από τα συντρίμια των παλιών¹⁰. Οι διαπολιτισμικές συγκρούσεις είναι ιδιαίτερα συχνές μεταξύ μουσουλμάνων και μη. Στο δεύτερο επίπεδο, οι πολιτισμικές συγκρούσεις συμβαίνουν ανάμεσα στα ισχυρότερα κράτη των διαφορετικών πολιτισμών. Τα προβλήματα σε αυτού του είδους τις συγκρούσεις είναι ζητήματα επιρροής, ζητήματα στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος, εδαφικά ζητήματα καθώς και ζητήματα που σχετίζονται με τις αξίες και τον πολιτισμό.

Οι διαπολιτισμικές συγκρούσεις, σύμφωνα με τον Huntington, αναμένονται μεταξύ της Δύσης από τη μια πλευρά, και της Κίνας, της Ρωσίας και του Ισλάμ από την άλλη πλευρά. (Huntington, 2001, σελ 287-288)

1.2.4 Δύση-Ισλάμ

Μια από τις σημαντικότερες αναβιώσεις πολιτισμών που ανήκουν σε αυτούς που σύμφωνα με τον Huntington θεωρούνται μη δυτικοί είναι η "Ισλαμική Αναβίωση". Πρόκειται για ένα παγκόσμιο φαινόμενο και έχει την έδρα του στην άποψη των συντηρητικών, οι οποίοι εικάζουν την επιστροφή στην θρησκευτική πίστη, στους θεσμούς και στα ηθικά διδάγματα της θρησκείας. Το δίδαγμα αυτού του φαινομένου συμπυκνώνεται στη φράση «Το Ισλάμ είναι η λύση». Η Ισλαμική Αναβίωση, ως φαινόμενο, ενσωματώνει την αποδοχή του εκσυγχρονισμού, ενώ συγχρόνως απορρίπτει την Δυτική κουλτούρα. Ο ισλαμικός 'φονταμενταλισμός' αποτελεί ένα συστατικό της εκτεταμένης αναβίωσης ιδεών και αξιών στο σύγχρονο κόσμο. Ο Huntington παρομοιάζει την Ισλαμική Αναβίωση με τον Μαρξισμό, καθώς επικεντρώνεται στο όραμα μια τέλειας κοινωνίας, ενώ παράλληλα απορρίπτει τις υπάρχουσες δυνάμεις του εθνικού κράτους.

¹⁰Σε αυτό το σημείο ο Huntington αναφέρεται στην περίπτωση της πρώην Ε. Σ. Σ. Δ και της Γιουγκοσλαβίας

Κατά την άποψη του συγγραφέα, η όξυνση των σχέσεων Δύσης και Ισλάμ οφείλονται πρώτον, στην αύξηση του μουσουλμανικού πληθυσμού, η οποία προκάλεσε μεγάλο αριθμών ανέργων και δυσαρεστημένων πολιτών. Εξαιτίας αυτής της δυσαρέσκειας, πολλοί μουσουλμάνοι μετατρέπονται σε μαχητές στην υπηρεσία των ισλαμιστών ενώ δεν είναι λίγοι, αυτοί που μεταναστεύουν στις γειτονικές χώρες και στην Αμερική. Δεύτερον, το φαινόμενο της Ισλαμικής Αναβίωσης προσφέρει μια ανανεωμένη εμπιστοσύνη στις αξίες τους ισλαμικού πολιτισμού έναντι του δυτικού. Τρίτον, η τάση της Δύσης να αναμιγνύεται στις συγκρούσεις του μουσουλμανικού κόσμου, καθώς και η προσπάθειά της να διατηρήσει και να αναδείξει την στρατιωτική και πολιτιστική της υπεροχή προκάλεσαν ένα αρνητικό κλίμα από την πλευρά των μουσουλμάνων. Τέταρτον, η κατάρρευση του κομμουνισμού απομάκρυνε ένα κοινό εχθρό της Δύσης και του Ισλάμ. Επομένως, ο κάθε πολιτισμός παρέμεινε με την απειλή του άλλου. Τέλος, η αλληλεπίδραση μέσω της αυξανόμενης επικοινωνίας μεταξύ μουσουλμάνων και δυτικών οξύνει τις διαφορές, όσον αφορά τα δικαιώματα των μελών ενός πολιτισμού που ζουν σε μια χώρα που κυριαρχείται από μέλη του άλλου πολιτισμού.

Όπως αναφέρει ο Huntington στη θεωρία του, οι συγκρούσεις ανάμεσα στη Δύση και στο Ισλάμ επικεντρώνονται σε διαπολιτισμικά ζητήματα. Συγκεκριμένα, οι διαφωνίες των δύο πολιτισμών αφορούν την διάδοση των όπλων, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, τον έλεγχο της παραγωγής πετρελαίου, τη μετανάστευση, την ισλαμική τρομοκρατία και τη δυτική παρέμβαση. Από τη μια πλευρά, το Ισλάμ εκπέμπει σε διαφορετικά πολιτισμικά μήκη κύματος. Οι άνθρωποι του Ισλάμ είναι πεπεισμένοι για την ανωτερότητα του πολιτισμού τους ενώ συγχρόνως έχουν έμμονες ιδέες για την κατωτερότητα της δύναμής τους. Από την άλλη πλευρά, οι άνθρωποι της Δύσης εμμένουν στην ανωτερότητα του δυτικού πολιτισμού και για αυτό το λόγο θεωρούν αναγκαία την επέκταση του πολιτισμού τους σε παγκόσμιο επίπεδο. (Huntington, 2001, σελ. 293)

1.2.5 Δύση-Ασία

Η αυξανόμενη οικονομική ανάπτυξη της Ασίας, και ειδικότερα της Ανατολικής Ασίας, θα προκαλέσει έντονες αλλαγές στο πεδίο των διεθνών σχέσεων. Η οικονομική ανάπτυξη τρέφει την αυτοπεποίθηση των Ασιατών, ενώ συγχρόνως διευκολύνει τα ασιατικά κράτη στην επέκταση της δύναμής τους. Ακόμα, η οικονομική ευημερία της Ασίας προωθεί τον ανταγωνισμό μεταξύ των ασιατικών κοινωνιών και της Δύσης και ενισχύει την ικανότητα της

Ασίας να υπερέχει αυτού του ανταγωνισμού. Τέλος, η μεγαλύτερη δύναμη της Ασίας, η Κίνα έχει την δυνατότητα να αυξήσει την επιρροή της με το να επιβάλλει στα υπόλοιπα ασιατικά κράτη να συνασπιστούν μαζί της.

Ο Huntington διαφοροποιεί την Ανατολική Ασία από τη Δύση στο γεγονός, ότι η πρώτη περιλαμβάνει μια σταθερή δημοκρατία και αρκετές καινούριες δημοκρατίες, αλλά ταυτόχρονα διαθέτει απολυταρχικά και δικτατορικά καθεστώτα. Αντίθετα, όλες οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης έχουν σταθερές δημοκρατίες και βρίσκονται σε υψηλό οικονομικό επίπεδο. (Huntington, 2001, σελ.302)

1.2.6 Δύση-Ρωσία

Σύμφωνα με την άποψη του Huntington, οι σχέσεις της Ρωσίας με την Δύση βρίσκονται σε κρίσιμο στάδιο. Η Ρωσία και η Κίνα ενωμένες θα μπορούσαν να απειλήσουν την δύναμη της Δύσης. Αν όμως η Ρωσία και η Δύση συνεργάζονταν στενά θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ένα αντιστάθμισμα στην απειλή του Ισλαμισμού και του Κομφουκιανισμού. Η ένωση της Δύσης με την Ρωσία δεν είναι απίθανη καθώς η δεύτερη είχε και παλιότερα προβλήματα με τους γειτονικούς πολιτισμούς της.

Προκειμένου όμως να επιτευχθεί μια σωστή συνεργασία ανάμεσα στη Ρωσία και στη Δύση θα πρέπει να δημιουργηθεί μια συνθήκη, η οποία θα εμπεριέχει ένα σύμφωνο μη επίθεσης, συχνές συνδιασκέψεις για θέματα ασφαλείας, συνεργασία για την αποφυγή του ανταγωνισμού των εξοπλισμών και διαπραγματεύσεις για συμφωνίες που αφορούν τον έλεγχο των όπλων. Η Δύση είναι απαραίτητο να κατανοήσει το γεγονός, ότι η Ρωσία είναι κυρίως υπεύθυνη για την ασφάλεια των ορθόδοξων χωρών. Ακόμα, κατανόηση από πλευράς της Δύσης των κινδύνων ασφαλείας που πιθανότατα να διατρέξει η Ρωσία από τους γειτονικούς μουσουλμανικούς λαούς. Εξαιτίας αυτών των κινδύνων είναι απαραίτητη η ευνοϊκή στάση της Δύσης απέναντι στα μέτρα που θα πρέπει να λάβει η Ρωσία, προκειμένου να αντιμετωπίσει επερχόμενες απειλές. Αν γίνει μια ισότιμη διευθέτηση, τότε ούτε η Ρωσία ούτε η Δύση είναι πιθανό να αμφισβητήσουν η μια την άλλη μακροπρόθεσμα.

Ο Huntington ισχυρίζεται, ότι οι αντιπαραθέσεις της Δύσης και των αντιτιθέμενων πολιτισμών θα επικεντρωθούν στις διαχωριστικές γραμμές της παγκόσμια πολιτικής. Το πιο

πιθανό είναι οι κυβερνήσεις των μουσουλμανικών χωρών να κρατήσουν μια αρνητική στάση απέναντι στη Δύση, η οποία θα εκφράζεται με πράξεις βίας χαμηλής και υψηλής έντασης. Οι σχέσεις των Η. Π. Α και της Κίνας θα χαρακτηρίζονται και αυτές από έντονες αντιπαραθέσεις, ενώ σε περίπτωση που η Δύση αμφισβητήσει την άνοδο της Κίνας είναι πιθανό να ξεσπάσει πόλεμος. Κάτω από αυτές τις συνθήκες υπάρχει περίπτωση να συμβεί σύσφιξη των δεσμών μεταξύ της Κίνας και του Ισλάμ. Αυτή η σύσφιξη θα έχει ως στόχο την εναντίωση, των εν λόγω πολιτισμών, απέναντι στη Δύση. Τέλος, ο Huntington θεωρεί ότι, «στην σύγχρονη εποχή οι συγκρούσεις των πολιτισμών είναι η μεγαλύτερη απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και μια διεθνής τάξη βασισμένη στους πολιτισμούς είναι η πιο σίγουρη εξασφάλιση απέναντι σε έναν παγκόσμιο πόλεμο». (Huntington ,2001, σελ 335-341)

Όπως προαναφέρθηκε, η θεωρία για τις πολιτισμικές συγκρούσεις άσκησε έντονη επίδραση σε πολιτικούς, δημοσιογράφους και ακαδημαϊκούς. Η άποψη του Huntington, ότι οι επερχόμενες πολιτισμικές συγκρούσεις θα λάβουν χώρα ανάμεσα στην Δύση και στο Ισλάμ, αποτελεί τον κεντρικό παράγοντα σύνδεσης με την τρομοκρατική επίθεση στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου (Νέα Υόρκη) τον Σεπτέμβριο του 2001, αλλά και σε άλλα μέρη του κόσμου. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ειδικά οι εφημερίδες παραθέτουν την θεωρία του Huntington ως μια πιθανή εξήγηση για τα βίαια επεισόδια που λαμβάνουν χώρα σε διάφορα μέρη του κόσμου.

Οι ιδέες του Huntington προκάλεσαν έντονες συζητήσεις και επικρίσεις που επικεντρώνονται στα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια της ταυτότητας. Υπάρχει η άποψη, ότι οι αντιλήψεις περί αναβίωσης της πολιτιστικής ταυτότητας είναι πιθανόν να αποτελούν προϊόντα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τα οποία παρουσιάζουν τους ανθρώπους και τις κοινωνίες ως ξεχωριστές πολιτιστικές ομάδες και με αυτόν τον τρόπο τους εφοδιάζουν με την ιδέα της πολιτιστικής ταυτότητας.

1.3 Μ. Μ. Ε & Πολιτιστικές Ταυτότητες

Στη σύγχρονη εποχή είναι έντονη η επίκληση των εννοιών της ταυτότητας, της αυθεντικότητας και της διαφορετικότητας. Η έννοια της ταυτότητας χρησιμοποιήθηκε αρχικά από την φιλοσοφία και την ψυχολογία, αλλά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο υιοθετήθηκε από τις κοινωνικές επιστήμες. Η φιλοσοφική έρευνα αντιμετώπισε την έννοια

της ταυτότητας ως μνήμη (Λοκ), ως δέσμη αντιλήψεων (Χιουμ), ως τίμημα της πάλης για αναγνώριση (Χέγκελ) και ως πολλαπλότητα (Νίτσε, Φρόντ).

Σύμφωνα με τον Τζων Λοκ, ο άνθρωπος είναι ένα "άγραφο χαρτί". Με τις αισθήσεις αποκτάμε τις ιδέες των όντων, των γεγονότων και των υλικών πραγμάτων που βρίσκονται στο περιβάλλον. Εκτός όμως από τις ιδέες αυτές (πρόκειται για ιδέες που αναφέρονται στον εξωτερικό κόσμο), ο λογισμός μας σχηματίζει άλλες ιδέες μέσα από διάφορες λειτουργίες. Τέτοιες λειτουργίες είναι εκείνες της αντίληψης, της βούλησης, της αμφιβολίας, της πίστης ή της γνώσης.¹¹

Συνεχίζοντας, ο Χιούμ αρνήθηκε την ύπαρξη του ατομικού εαυτού, υποστηρίζοντας ότι επειδή οι άνθρωποι δεν έχουν μια σταθερή αντίληψη του εαυτού τους ως χωριστές οντότητες, «δεν είναι παρά ένα δεμάτι ή συλλογή διαφορετικών αντιλήψεων».¹²

Επίσης, σύμφωνα με τον Χέγκελ, η ανθρώπινη υπόσταση προκύπτει από την αλληλοδιείσδυση του ατομικού με το γενικό, το γενικό (η κοινωνία) συγκεκριμενοποιείται στο μεμονωμένο άτομο και κάθε ανθρώπινο υποκείμενο μόνο στην κοινωνία βρίσκει το πραγματικό περιεχόμενό του. Η ανθρώπινη ουσία παράγεται κοινωνικά, μόνο μέσα στην κοινωνία και δια της κοινωνίας πραγματώνεται ο άνθρωπος.¹³

Σύμφωνα με την τελευταία προσέγγιση, ο κάθε άνθρωπος είναι μια ολότητα που αποτελείται από πολλά εγώ, εκ των οποίων το ένα γίνεται ηγεμονικό χωρίς όμως να χάνονται τα άλλα.

Η ταυτότητα αποτελεί αντικείμενο έρευνας της ψυχολογίας, της κοινωνικής ψυχολογίας και της ανθρωπολογίας. Η ψυχολογία ασχολείται με την ατομική ταυτότητα, δηλαδή με την διαδικασία με την οποία ο «εαυτός» συγκροτείται σε σχέση με τον «Άλλο». Η κοινωνική ψυχολογία ερευνά την ταυτότητα σε επίπεδο ομάδων (συλλογικές ταυτότητες). Τέλος, η ανθρωπολογία μελετά τις πολιτισμικές διαφορές ανάμεσα σε κοινωνίες, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους οι ανθρώπινες κοινότητες ορίζουν τον «εαυτό» τους σε σχέση με τους κοντινούς «Άλλους» (πολιτιστικές ταυτότητες). Δεν υπάρχει αντιπαράθεση ανάμεσα στην ατομική, τη συλλογική και την πολιτιστική ταυτότητα. Το ατομικό, το συλλογικό και το πολιτιστικό είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους.

¹¹ <http://sfr.ee.teiath.gr/htmlSELIDES/Multimedia/mm1/html/Locke.htm>

¹² http://www.meta.gr/library/hume_1.htm

¹³ <http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/TheoryResearch/SociologicalStudies/CivilSociety.html>

Η ταυτότητα δεν γεννιέται από το μεμονωμένο άτομο, αλλά συγκροτείται σε ένα πλαίσιο σχέσεων και εμπερικλείει τη διαφορετικότητα, τη σχέση μας με τους Άλλους και με τον κόσμο. Επίσης, δεν δημιουργείται από μόνη της αλλά διαμορφώνεται μέσα από δάνεια και ανταλλαγές. Η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι οι πολιτισμοί είναι δημιουργήματα ανταλλαγών.

Συμπερασματικά, η ταυτότητα δεν είναι κάτι το φυσικό και αμετάκλητο αλλά είναι περισσότερο μια κατασκευή που διαμορφώνεται από μακρόχρονες και πολύπλοκες ιστορικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαδικασίες. (Βρύζας, 1997, σελ. 170-183)

Πέρα όμως από τις παραπάνω διαδικασίες, σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της ταυτότητας έχουν και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Στην διάρκεια των τελευταίων πέντε αιώνων τα Μ. Μ. Ε. έχουν ασκήσει έντονη επιρροή στις πεποιθήσεις των ανθρώπων της Ευρώπης (και αλλού), όσον αφορά θέματα εθνικότητας και πολιτιστικής ταυτότητας. Στη σημερινή εποχή, τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας παράγουν και προωθούν πολιτιστικά πρότυπα με τη μορφή πολιτιστικών προϊόντων. Τα πρότυπα αυτά στοχεύουν στην μαζική κατανάλωση και είναι ως ένα βαθμό υπεύθυνα για τις αντιλήψεις του κοινού, όσον αφορά τον καθορισμό των πολιτιστικών ομάδων. Τα πολιτιστικά πρότυπα λειτουργούν ως καταλύτες με το να ενώσουν τους ανθρώπους, ενώ συγχρόνως τους διαφοροποιούν σε σχέση με άλλες πολιτιστικές ομάδες. Οι σύγχρονες βιομηχανίες της επικοινωνίας κατασκευάζουν νέες διαδικασίες σχηματισμού της ταυτότητας, ομαδοποιώντας διαφορετικούς ανθρώπους σε κοινές πολιτιστικές οντότητες

Είναι γενικά παραδεκτό, ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσιάζουν μια συγκεκριμένη αντίληψη της πραγματικότητας, ενώ συγχρόνως υπονομεύουν την εναλλακτική ερμηνεία των γεγονότων. Το περιεχόμενο των ειδήσεων των Μ. Μ. Ε. επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες. Οι παράγοντες αυτοί επικεντρώνονται στα μεμονωμένα άτομα που δουλεύουν σε πρακτορεία ειδήσεων, στις διαδικασίες της συλλογής και επιλογής των ειδήσεων, στις θεμελιώδεις πολιτικές που εφαρμόζονται, στο περιβάλλον των οργανισμών γενικότερα, στις επιδράσεις των δημοσίων σχέσεων και στην ιδεολογία. (Shoemaker and Reese, 1996, σελ.64)

Όσον αφορά τον πρώτο παράγοντα, οι δημοσιογράφοι έχουν αναπτύξει ειδησεογραφικά πρότυπα, τα οποία ελέγχουν τις διαδικασίες επιλογής ειδήσεων. Όλες οι ειδήσεις ακολουθούν συγκεκριμένη δομή και μορφοποίηση. Ακόμα, η ομαδική κάλυψη των γεγονότων καθώς και

οι απαιτήσεις των ειδησεογραφικών οργανισμών αναγκάζουν τους δημοσιογράφους να δουλέψουν σε συγκεκριμένα πλαίσια. (Shoemaker and Reese, 1996, σελ.105)

Κάθε ειδησεογραφικός οργανισμός είναι μοναδικός και διαθέτει διαφορετικούς τρόπους αναπαράστασης των γεγονότων. Επίσης, ενισχύει διαφορετικές πολιτικές-τακτικές και προωθεί ξεχωριστές προτεραιότητες.

Συνεχίζοντας, όσον αφορά των δεύτερο παράγοντα, οι εκστρατείες δημοσίων σχέσεων, οι διαφημιστές, ο κυβερνητικός έλεγχος, ο εμπορικός ανταγωνισμός και η επίδραση της τεχνολογίας αποτελούν στοιχεία που επηρεάζουν το περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε έντονο βαθμό. (Shoemaker and Reese, 1996, σελ.175-220)

Τέλος, η ιδεολογία συμβάλει στη διαμόρφωση του περιεχομένου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης με ποικίλους τρόπους. Ένας από αυτούς τους τρόπους είναι η ικανότητα των μέσων επικοινωνίας να ορίζουν καταστάσεις και να προσδίδουν τίτλους όχι μόνο σε ομάδες αλλά και σε μεμονωμένα άτομα.

Οι φωτογραφίες, τα σημεία στίξης, οι επικεφαλίδες, οι υπότιτλοι, καθώς και η συχνότητα παρουσίασης ενός θέματος στο ειδησεογραφικό περιεχόμενο είναι μηχανισμοί που χρησιμοποιούνται από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, προκειμένου μια είδηση να αποκτήσει εξέχουσα σημασία.

Υπάρχουν τρεις σφαίρες ειδησεογραφικής κάλυψης: η σφαίρα της ομοφωνίας, η σφαίρα της νόμιμης αμφισβήτησης και η σφαίρα της αποκλίνουσας συμπεριφοράς. Στη σφαίρα της νόμιμης αμφισβήτησης, που αποτελεί το πεδίο των εκλογικών αγώνων και των νομοθετικών συζητήσεων, η ισορροπία και η αντικειμενικότητα είναι απαραίτητα στοιχεία. Στη σφαίρα της ομοφωνίας οι δημοσιογράφοι δεν εξαναγκάζονται να παρουσιάσουν αντίθετες απόψεις ή να παραμείνουν αμερόληπτοι παρατηρητές. Στην τελευταία σφαίρα οι δημοσιογράφοι εκθέτουν, καταδικάζουν και αποκλείουν από την δημόσια ημερησία διάταξη, αυτούς που προσβάλλουν την πολιτική κοινή γνώμη. (Shoemaker and Reese, 1996, σελ.221,228)

Τα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης απευθύνονται σε ένα υπερεθνικό κοινό και συμβάλουν στην ενοποίηση των αγορών επικοινωνίας. Οι υπερεθνικές επιχειρήσεις επικοινωνίας ασκούν μια παγκόσμια οικονομική επιρροή αλλά και μια πολιτιστική επίδραση με τις αξίες, τα πρότυπα και τον τρόπο ζωής που διαδίδουν σε ολόκληρο τον κόσμο. Από την

άλλη πλευρά, οι πολιτισμοί, διαμέσου των Μ.Μ.Ε, προσπαθούν να αντισταθούν στις ισχυρές τάσεις ομοιογενοποίησης, ενεργοποιώντας αντίρροπες τάσεις διαφοροποίησης, προκειμένου να διαφυλάξουν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Ο κίνδυνος απώλειας της ταυτότητας προκαλεί έντονες αντιδράσεις με άξονα την υπεράσπιση των ταυτοτήτων. Μερικές φορές όμως αυτές οι αντιδράσεις καταλήγουν στην εθνικιστική αναδίπλωση και στον απομονωτισμό. Η απομόνωση υποθάλπει την ξενοφοβία και τη μισαλλοδοξία και οδηγεί στην πολιτισμική στασιμότητα, η οποία, με τη σειρά της, συντηρεί αναχρονιστικές και αυταρχικές δομές εξουσίας. (Βρύζας, 1997, σελ 229-230)

Η σχέση της πολιτικής εξουσίας και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι αμφίδρομη. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου η κρατική εξουσία χρησιμοποίησε τα ειδησεογραφικά μέσα προκειμένου να πετύχει ορισμένους σκοπούς (π.χ. ο πόλεμος στο Κόσσοβο). Τα Μ.Μ.Ε έχουν την ικανότητα να προΐδεάζουν σε μεγάλο βαθμό, αρνητικά ή θετικά, το κοινό όσον αφορά πολιτικές ενέργειες αλλά και γεγονότα που αναφέρονται σε διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες.

Επομένως σε τέτοιες περιπτώσεις, τα μέσα επικοινωνίας και η πολιτική εξουσία προωθούν τις πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και τον διαχωρισμό των οντοτήτων σε πολιτισμικές ομάδες, με σκοπό να επιτευχθούν πολιτικά, οικονομικά ή ακόμα και εθνικά συμφέροντα.

Συμπερασματικά, τα ειδησεογραφικά μέσα χρησιμοποιούν και αναπαράγουν πολιτιστικά πρότυπα, τα οποία ενώνουν τους ανθρώπους ενώ ταυτόχρονα τους διαχωρίζουν σε πολιτισμικές ομάδες. Τα μέσα επικοινωνίας χρησιμοποιούν συγκεκριμένες μεθόδους προκειμένου να παρουσιάσουν τα διάφορα γεγονότα και το περιεχόμενό τους επηρεάζεται από παράγοντες όπως ο κυβερνητικός έλεγχος, ο εμπορικός ανταγωνισμός, η ιδεολογία καθώς και οι προτεραιότητες που θέτει κάθε ειδησεογραφικός οργανισμός.

1.4 Κριτική

Σε περίπτωση που ισχύει η παραπάνω υπόθεση, τότε η έννοια της πολιτιστικής ταυτότητας διαμορφώνεται από τα σύγχρονα μέσα ενημέρωσης διαμέσου μιας μαζικής προώθησης των πολιτιστικών χαρακτηριστικών. Επομένως, οι πολιτιστικές ταυτότητες αποτελούν

δημιούργημα των τωρινών μέσων επικοινωνίας. Σύμφωνα με αυτήν την εκδοχή η θεωρία του Huntington δεν είναι απόλυτα σωστή αλλά ούτε και εντελώς λάθος.

Σύμφωνα με τον Edward W.Said η ανάλυση του Huntington, όσον αφορά την έννοια της πολιτιστικής ταυτότητας, είναι προβληματική. Αυτό συμβαίνει, επειδή η θεωρία του δεν περιλαμβάνει τις εσωτερικές δυναμικές και την πολλαπλότητα του κάθε πολιτισμού, αλλά και το γεγονός ότι η μεγαλύτερη αντιπαλότητα στους σύγχρονους πολιτισμούς αφορά τον προσδιορισμό ή την ερμηνεία του κάθε πολιτισμού.

Επίσης, ο Edward W.Said χαρακτηρίζει τον Huntington ως ιδεολόγο που δημιουργεί πολιτισμούς και ταυτότητες με ανυπόστατες παραμέτρους. Ειδικότερα, κατά την άποψη του Said, ο Huntington παρουσιάζει τους πολιτισμούς ως αποκλεισμένες και μεμονωμένες οντότητες και παραβλέπει το γεγονός ότι η ιστορία δεν περιέχει μόνο πολέμους, θρησκευτικές και αυτοκρατορικές κατακτήσεις αλλά και αλληλεπιδράσεις πολιτιστικών ιδεών. (Edward W.Said, 2001, σελ.2)

Οι θέσεις του Huntington έγιναν αντικείμενο έντονων επικρίσεων. Πολλοί συγγραφείς, χωρίς να αμφισβητούν της πολιτισμική διάσταση των συγκρούσεων, κατηγόρησαν τον Huntington, ότι αγνοεί την πολυπλοκότητα των διεθνών σχέσεων, ότι διαχωρίζει με αβάσιμο τρόπο τα πολιτισμικά σύνορα και ότι υπερτονίζει την επερχόμενη απειλή από το Ισλάμ ενθαρρύνοντας με αυτόν τον τρόπο την ξενοφοβία στις δυτικές κοινωνίες.

Ο Huntington επικαλείται την σύγκρουση ανάμεσα στο Ισλάμ και την Δύση χωρίς όμως να αναφέρεται στις εσωτερικές συγκρούσεις αυτών των δύο πολιτισμών αλλά και στις συγκρούσεις συμφερόντων ανάμεσα στα μεγάλα κράτη της Ευρώπης και της Αμερικής. Η διαλεκτική της σύγκρουσης διατρέχει το εσωτερικό κάθε πολιτισμού, κάθε λαού, κάθε ατόμου. Η βασική αδυναμία του «πολιτισμικού παραδείγματος» του Huntington έγκειται στην ανικανότητά του να συλλάβει τον συνδυασμό των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης και της πολυδιάσπασης. Ο σημερινός κόσμος είναι όλο και περισσότερο ενοποιημένος και ταυτόχρονα όλο και περισσότερο κατατμημένος. Οι εντάσεις δεν εξαντλούνται στην σύγκρουση ανάμεσα στον δυτικό εκσυγχρονισμό και τις τοπικές παραδόσεις. Οι αντιπαραθέσεις ανάμεσα στους πολιτισμούς είναι κυρίως εκδηλώσεις εσωτερικών ρήξεων. (Brúζας, 1997, σελ.216)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, όσον αφορά την εσωτερική σύγκρουση των πολιτισμών, αποτελούν τρία άρθρα που εκδόθηκαν στην πακιστανή εβδομαδιαία εφημερίδα Dawn την χρονική περίοδο ανάμεσα στον Ιανουάριο και τον Μάρτιο του 1999. Τα άρθρα αναφέρονταν στο μουσουλμανικό κοινό και ανέλυαν τις ρίζες των θρησκευτικών δικαιωμάτων, τα οποία απότομα χάνουν έδαφος στο περιβάλλον ενός πολύμορφου Ισλάμ, εξαιτίας των απολυταρχικών και φανατικών τυράννων, η εμμονή των οποίων επικεντρώνεται στην προαγωγή προσωπικών συμπεριφορών. Ένα ισλαμικό κοινωνικό σύστημα, το οποίο συρρικνώνεται σε έναν ποινικό κώδικα, απαλλαγμένο από τον ανθρωπισμό, την αισθητική, τις διανοητικές αναζητήσεις και την πνευματική αφοσίωση. Αυτό συνεπάγεται τον απόλυτο ισχυρισμό του ενός και την ασέβεια προς τον συνάνθρωπο. Αυτό το φαινόμενο διαστρέφει την θρησκευτικό αίσθημα, υποβαθμίζει την παράδοση και διαστρεβλώνει την πολιτική διαδικασία όπου και αν αναπτύσσεται. (Edward W.Said, 2001, σελ.3)

Συμπερασματικά, η αμφισβήτηση της θεωρίας του Huntington για τις πολιτισμικές συγκρούσεις έγκειται στον τρόπο παρουσίασης των πολιτισμών, στην πολυπλοκότητα των διεθνών σχέσεων και της παγκοσμιοποίησης, καθώς και της έννοιας της πολιτιστικής ταυτότητας. Επίσης, πρέπει να τονιστεί και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης όσον αφορά την διαμόρφωση των πολιτιστικών ταυτοτήτων.

Όπως ειπώθηκε παραπάνω, τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης πιθανότατα κατασκευάζουν νέες διαδικασίες σχηματισμού της ταυτότητας. Η αναγνώριση αυτών των διαδικασιών μπορεί να προάγει την κατανόηση των πολιτιστικών αντιλήψεων, των ταυτοτήτων και πιθανόν των πολιτιστικών συγκρούσεων που σχολιάζονται ευρέως κάτω από το πρίσμα των πρόσφατων τρομοκρατικών επιθέσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Σχεδιασμός Έρευνας

2.1 Εισαγωγή

Σκοπός αυτού του κεφαλαίου είναι η παρουσίαση των δεδομένων και των μέσων που χρησιμοποιήθηκαν για την διεξαγωγή της έρευνας, καθώς και της μεθοδολογίας που χρησιμοποιήθηκε για την μετέπειτα διεξαγωγή αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων.

Τα δεδομένα που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια προέρχονται από άρθρα της εφημερίδας New York Times και αναφέρονται στο πόλεμο που έλαβε χώρα στην περιοχή του Κοσσόβου τη χρονική περίοδο 1998-99. Η ανεύρεση των άρθρων έγινε από τη βάση δεδομένων LEXIS. Η LEXIS περιέχει το σύνολο των αγγλόφωνων εφημερίδων και η εύρεση του υλικού πραγματοποιήθηκε με τις λέξεις-κλειδιά (keywords) “New York Times and Kossovo”.

Ο λόγος που επιλέχθηκε η εφημερίδα New York Times οφείλεται στο γεγονός ότι αποτελεί ένα μέσο ειδησεογραφικής ενημέρωσης παγκόσμιας εμβέλειας. Επίσης, λειτουργεί ως κομβικό μέσο και το περιεχόμενό της αναπαράγεται και χρησιμοποιείται από εφημερίδες ανά ηπείρους. Βέβαια, θα πρέπει να τονιστεί και η σημαντική επίδραση που ασκεί στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Το ερώτημα που πιθανόν θα τεθεί σε αυτό το σημείο αφορά την επιλογή του πολέμου στον Κόσσοβο. Για ποιο λόγο επιλέχθηκε ο αυτός ο πόλεμος και όχι κάποιος άλλος;

Όπως ειπώθηκε, σκοπός της έρευνας είναι σε ποιο βαθμό η θεωρία του S. Huntington δύναται να καλύψει το φάσμα των μεταψυχροπολεμικών συγκρούσεων. Ακόμα, σε ποιο βαθμό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ενισχύουν την άποψη ότι πλέον οι συγκρούσεις μεταξύ των λαών δεν θα έχουν οικονομικά ή πολιτικά αίτια, αλλά θα οφείλονται σε πολιτισμικές αντιπαραθέσεις. Ο πόλεμος μεταξύ Σέρβων και Κοσοβάρων περιέχει όλα τα καίρια σημεία

της θεωρίας του S.Huntington και αποτελεί ένα γεγονός που συντάραξε την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Για αυτό το λόγο λοιπόν, ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο θα τεθεί υπό το πρίσμα της ερευνητικής διαδικασίας.

Πριν όμως γίνει η παρουσίαση και η ανάλυση της ερευνητικής διαδικασίας θα γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή.

2.2 Ιστορική Αναδρομή

Το Κοσσυφοπέδιο είναι μια περιοχή της πρώην Γιουγκοσλαβίας που συνορεύει με την Αλβανία και την πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Ο πληθυσμός του Κοσσυφοπεδίου (1998) ανέρχεται σε 1.800.000 άτομα, το 90% και πλέον των οποίων είναι Αλβανοί και οι υπόλοιποι Σέρβοι. Από εκεί ξεκίνησαν οι Σέρβοι βασιλείς το 12ο αι. και άπλωσαν το ένδοξο βασίλειο των Σέρβων σε όλη την κεντρική Βαλκανική. Στην τοποθεσία Κόσσοβο Πόλιε έδωσαν το 1389 τη μεγάλη μάχη εναντίον των Οθωμανών Τούρκων. Αν και οι Σέρβοι ηττήθηκαν, ωστόσο η μάχη στο Κόσσοβο Πόλιε αποτελεί μέρος της σερβικής επικής παράδοσης.



Χάρτης 2.1 Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας

Μετά την οθωμανική κατάκτηση, το Κοσσυφοπέδιο αποτέλεσε μια ξεχωριστή διοικητική μονάδα. Σε αυτό το μέρος εγκαταστάθηκαν αρκετές αλβανικές φυλές, κυρίως

μουσουλμανικές, αφού το ορεινό της περιοχής δεν επέτρεπε στην οθωμανική εξουσία να ασκεί απόλυτο έλεγχο στην περιοχή. Οι πόλεις εποικίστηκαν σιγά - σιγά με μουσουλμάνους Οθωμανούς Τούρκους, και μετά το 1878 ήλθαν στην περιοχή και Βόσνιοι μουσουλμάνοι.

Κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους το Κοσσυφοπέδιο καταλήφθηκε από τους Σέρβους και μετά τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου αποτέλεσε μέρος του Βασιλείου των Σέρβων, των Κροατών και των Σλοβένων. Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο εγκαταστάθηκαν στο Κοσσυφοπέδιο περίπου 40.000 Σέρβοι, ενώ 500.000 Αλβανοί αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν στην Αλβανία.

Μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Γιουγκοσλαβία μετατράπηκε σε ένα σοσιαλιστικό ομοσπονδιακό κράτος. Το Κοσσυφοπέδιο δεν αναγνωρίστηκε ως ομόσπονδο κράτος, αλλά οι Αλβανοί αναγνωρίστηκαν για πρώτη φορά ως εθνική ομάδα και η αλβανική ως επίσημη γλώσσα. Μετά από αγώνες των Αλβανών το 1968, παραχωρήθηκαν στις αυτόνομες περιοχές, Κοσσυφοπέδιο και Βοϊβοδίνη, δικαιώματα παρόμοια με αυτά των ομόσπονδων κρατών. Τα δικαιώματα αυτά κατοχυρώθηκαν και στο Σύνταγμα του 1974. Επομένως, το Κοσσυφοπέδιο, αν και συνδεδεμένο με τη Σερβία ουσιαστικά αυτοδιοικούνταν.

Στη δεκαετία του 1980 οι Αλβανοί απολάμβαναν όλα τα θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και πολιτικά τους δικαιώματα. Όμως, οι Αλβανοί συνέχισαν τους αγώνες για να πετύχουν την αναγνώριση του Κοσσυφοπεδίου ως ομόσπονδου κράτους, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Στο διάστημα 1981-1984 έγιναν πολλές συγκρούσεις μεταξύ Αλβανών πολιτών και της αστυνομίας.

Η σερβική κυβέρνηση αποφάσισε το 1989 να μειώσει τις ελευθερίες που είχαν παραχωρηθεί με το Σύνταγμα του 1974. Οι Αλβανοί βουλευτές συνήλθαν μυστικά στην πόλη Κάτσανακ και ανακήρυξαν το Κοσσυφοπέδιο χωριστή Δημοκρατία με δικό του Σύνταγμα. Οι σερβικές αρχές συνέλαβαν όλους όσους συμμετείχαν σε αυτή την ενέργεια. Τα αλβανόφωνα μέσα ενημέρωσης σταμάτησαν να εκδίδονται και απολύθηκαν πολλοί Αλβανοί δημόσιοι υπάλληλοι και αστυνομικοί. Το Σεπτέμβριο του 1990 το σερβικό Σύνταγμα τερμάτισε την αυτονομία του Κοσσυφοπεδίου και το ενσωμάτωσε στη Σερβία.

Τον επόμενο χρόνο η Κροατία, η Σλοβενία και η Βοσνία Ερζεγοβίνη διακήρυξαν την ανεξαρτησία τους και αποχώρησαν από τη Γιουγκοσλαβική Ομοσπονδία. Το Κοσσυφοπέδιο με ηγέτη τον Ιμπραήμ Ρουγκόβα απέφυγε να ακολουθήσει τα βήματα των άλλων

Δημοκρατιών. Όμως ένα χρόνο αργότερα οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου ψήφισαν σε σχετικό δημοψήφισμα την αποχώρηση της περιοχής τους από τη Σερβία, χωρίς όμως και να πραγματοποιήσουν την απόφασή τους. Οι Σέρβοι δεν αναγνώρισαν το δημοψήφισμα αυτό.

Οι Αλβανοί προχώρησαν στη δημιουργία παράλληλης προς αυτής των Σέρβων εκτελεστικής εξουσίας με επικεφαλής τον Ρουγκόβα. Η εκτελεστική εξουσία όμως δεν αναγνωρίστηκε από τη Διεθνή Κοινότητα, ούτε και από το Βελιγράδι που σκλήρυνε ακόμη περισσότερο τη θέση του απέναντι στους Αλβανούς Κοσοβάρους. Ο Ρουγκόβα, παράλληλα, συμμετείχε σε όλες τις συναντήσεις που διοργανώνονταν στο εξωτερικό με θέμα την τύχη του Κοσσυφοπεδίου και ζητά την δημιουργία ενός αυτόνομου Κοσσυφοπεδίου.

Το 1996 εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο Απελευθερωτικός Στρατός του Κοσσυφοπεδίου, ο οποίος έχει ως στόχο τη απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου από τη Γιουγκοσλαβία και την ένωση όλων των Αλβανών-εκείνων της Αλβανίας, του Κοσσυφοπεδίου και της πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας- σε ένα ενιαίο αλβανικό κράτος. Με επιθέσεις εναντίον σερβικών στόχων και αστυνομικών τμημάτων προκαλεί τη συμπάθεια του αλβανικού πληθυσμού, αλλά παράλληλα προκαλεί και την αντίδραση των Σέρβων. Η απήχηση του συνθήματος της απόσχισης οδηγεί την υιοθέτησή του και από τον Ρουγκόβα.

Τον Φεβρουάριο του 1998 σερβικές αστυνομικές δυνάμεις εισέβαλλαν σε εδάφη που έλεγχε ο Απελευθερωτικός Στρατός και σκότωσαν 80 αμάχους. Τον Μάιο ο Μιλόσεβιτς και ο Ρουγκόβα υπέγραψαν μια συμφωνία που οδηγούσε στην εκτόνωση της κατάστασης αλλά δεν εφαρμόστηκε από τους Αλβανούς. Το καλοκαίρι του ίδιου έτους, ο Απελευθερωτικός Στρατός κατάφερε να ελέγχει το 40% του εδάφους του Κοσσυφοπεδίου, αλλά μέσα σε ένα μήνα οι Σέρβοι με βαριά όπλα κατάφεραν να επανακτήσουν όλα τα προπύργια των Αλβανών ανταρτών. Το Σεπτέμβριο, το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. διέταξε κατάπαυση του πυρός και έναρξη διαλόγου. Παράλληλα, το NATO προειδοποίησε για πρώτη φορά τους Σέρβους ότι μπορεί να ξεκινήσει αεροπορικές επιδρομές εναντίον τους. Τον Ιανουάριο του 1999, 45 Αλβανοί άμαχοι στο Ρατσάκ βρέθηκαν σφαγιασμένοι και η Διεθνής Κοινότητα ξεκίνησε έρευνα για εγκλήματα πολέμου.

Τον Φεβρουάριο ξεκίνησαν ειρηνευτικές συνομιλίες Σέρβων και Αλβανών στο Ραμπουιγιέ της Γαλλίας. Οι Σέρβοι αποδέχθηκαν τους όρους, όμως αρνήθηκαν να δεχθούν στρατεύματα του NATO στο έδαφος του Κοσσυφοπεδίου. Στις 18 Μαρτίου οι Αλβανοί διακήρυξαν ότι ήταν έτοιμοι να υπογράψουν το τελικό κείμενο του Ραμπουιγιέ, το οποίο προέβλεπε ευρεία

αυτονομία και την εγκατάσταση 28.000 στρατιωτών του NATO στο Κοσσυφοπέδιο για την επιτήρηση της συμφωνίας. Οι Σέρβοι αρνήθηκαν να υπογράψουν. Το σερβικό Κοινοβούλιο αποφάσισε να μη δεχθεί την προώθηση ξένων στρατευμάτων στο Κοσσυφοπέδιο.

Τον Μάρτιο άρχισαν οι βομβαρδισμοί από αεροπλάνα του NATO εναντίον σερβικών στόχων στο Κοσσυφοπέδιο και στη Σερβία. Τον Ιούνιο του 1999 το γιουγκοσλαβικό κοινοβούλιο δέχεται τους όρους της ειρηνευτικής συμφωνίας. Οι σερβικές δυνάμεις αποσύρονται, καθώς οι ειρηνευτικές δυνάμεις του NATO εισέρχονται στο Κοσσυφοπέδιο.¹⁴

2.3 Μεθοδολογία

Όπως προαναφέρθηκε, η εύρεση του υλικού έγινε από τη βάση δεδομένων LEXIS. Τα άρθρα της εφημερίδας New York Times που αναφέρονται στον πόλεμο του Κοσόβου είναι 174 στον αριθμό και παρουσιάζουν όλη την έκβαση του πολέμου. Το περιεχόμενό τους περικλείει ιστορικά γεγονότα, τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι Νατοϊκές Δυνάμεις στην διεξαγωγή του πολέμου, την παρουσίαση των δύο αντιμαχόμενων στρατοπέδων αλλά και μαρτυρίες Σέρβων και Κοσοβάρων πολιτών.

Η μελέτη ανήκει στον τομέα της περιγραφικής έρευνας¹⁵, καθώς περιέχει πρωτογενή δεδομένα¹⁶. Σε αυτήν την περίπτωση τα δεδομένα είναι τα 174 άρθρα της εφημερίδας New York Times και αποτελούν τον πληθυσμό¹⁷ της έρευνας. Είναι γενικά παραδεκτό, ότι όλες οι ερευνητικές προσπάθειες που παράγουν δεδομένα επιδέχονται στατιστική επεξεργασία. Η επεξεργασία διακρίνεται σε δύο βασικά στάδια :

1. Περιγραφική Στατιστική, η οποία επικεντρώνεται στην άθροιση και σύνοψη των πρωτογενών δεδομένων.

¹⁴ <http://philippos.mpa.gr/gr/other/kosovo/serbia.html>

¹⁵ Οι περιγραφικές έρευνες δίνουν έμφαση στην περιγραφή των ειδικών χαρακτηριστικών δεδομένων περιστάσεων. Παράδειγμα περιγραφικής έρευνας είναι οι απογραφές πληθυσμού, οι έρευνες αγοράς κ.α.. Γενικά η περιγραφική έρευνα είναι απαραίτητη στην προσπάθεια ανίχνευσης σχέσεων. (Βασίλης Φίλιας, 2001, σελ.31,33)

¹⁶ Δεδομένα: συγκεκριμένες πληροφορίες (στοιχεία, γεγονότα), οι οποίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για περαιτέρω σκέψεις και αποφάσεις.

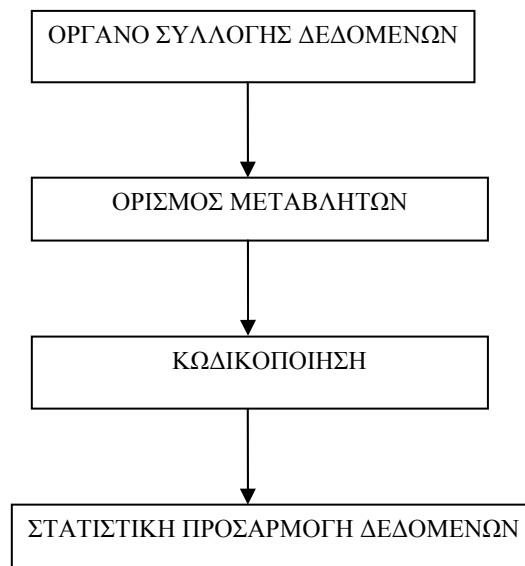
¹⁷ Με τον όρο πληθυσμό εννοούμε ένα σύνολο οντοτήτων, για τα οποία ενδιαφερόμαστε να βγάλουμε συμπεράσματα σε σχέση με κάποιες ιδιότητες που αφορούν τα στοιχεία τους (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ.1-16)

2. Στατιστική Συμπερασματολογία, στην διάρκεια της οποίας γίνεται προσπάθεια να εξαχθούν νόμοι, κανόνες και συμπεράσματα. (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ.1-14)

2.3.1 Στάδιο Προετοιμασίας Δεδομένων

Στην Περιγραφική Στατιστική ανήκει το στάδιο της προετοιμασίας των δεδομένων. Το στάδιο αυτό καθοδηγείται από ένα διάγραμμα της στατιστικής ανάλυσης. Στην πρώτη φάση επιλέγεται και ελέγχεται το όργανο συλλογής των στοιχείων. Στην δεύτερη φάση γίνεται η αντιστοίχιση των δεδομένων σε μεταβλητές. Ακολουθεί η κωδικοποίηση, που αφορά την καταγραφή των δεδομένων. Τέλος, γίνεται η στατιστική προσαρμογή των δεδομένων. (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ. 33-34)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ



2.3.2 Όργανο Συλλογής Στοιχείων

Το όργανο συλλογής των στοιχείων που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα είναι ένα «*φύλλο καταγραφής*», το οποίο περιέχει ένα σύνολο ερωτήσεων και αποτελεί ένα εργαλείο κωδικοποίησης διαφορετικών μεταβλητών. Η διαμόρφωση των ερωτήσεων έγινε με βάση δύο παράγοντες. Όπως προαναφέρθηκε, τα άρθρα παρουσιάζουν διεξοδικά την έκβαση του πολέμου. Επομένως, ο πρώτος παράγοντας αφορά το περιεχόμενο των άρθρων. Ο δεύτερος παράγοντας σχετίζεται με τον σκοπό της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, σε ποιο βαθμό ο πόλεμος στο Κόσσοβο παρουσιάζεται ως πολιτισμικός από τα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και ειδικότερα από την εφημερίδα New York Times. Οι ερωτήσεις έχουν ως ακολούθως :

1. Υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους;

2. Οι Σέρβοι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα;

(Σλαβόφωνοι, Ορθόδοξοι κ.λ.π)

3. Οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα;

(Μουσουλμάνοι, με σχέσεις με την Μέση Ανατολή)

4. Υπάρχουν αναφορές σε συμμαχίες με βάση τις πολιτισμικές τους καταβολές;

(Οι Σέρβοι με τους Έλληνες και τους Ρώσους. Οι Κοσοβάροι με τους Τούρκους

και τους Άραβες)

5. Η σύγκρουση μεταξύ των δύο λαών παρουσιάζεται ως πολιτισμική;

Οι απαντήσεις στις παραπάνω ερωτήσεις είναι συγκεκριμένες. Στις ερωτήσεις αντιστοιχούν οι ακόλουθες απαντήσεις: «Ναι», «Όχι», «Δεν αναφέρεται». Πιο συγκεκριμένα, στην 1^η ερώτηση, αν υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους, οι απαντήσεις είναι «Ναι», όταν υπάρχουν αναφορές και «Όχι», όταν δεν υπάρχει κάποια αναφορά στο άρθρο που εξετάζεται. Το ίδιο συμβαίνει και στην 4^η ερώτηση, αν υπάρχουν αναφορές σε συμμαχίες με βάση τις πολιτισμικές τους καταβολές. Στις ερωτήσεις 2 και 3, αν οι Σέρβοι και οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, οι

απαντήσεις είναι «Ναι», «Όχι» και «Δεν αναφέρεται». Η απάντηση «Ναι» αντιστοιχεί στην περίπτωση που οι Σέρβοι και οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, ενώ το «Όχι» όταν συμβαίνει το αντίθετο. Η απάντηση «Δεν αναφέρεται» ισχύει, όταν δεν υπάρχει καμία αναφορά στο άρθρο. Στην τελευταία ερώτηση, αν η σύγκρουση μεταξύ των δύο λαών παρουσιάζεται ως πολιτισμική οι αναμενόμενες απαντήσεις είναι «Ναι», «Όχι» και «Δεν αναφέρεται». Το «Ναι» αφορά την περίπτωση όταν ο πόλεμος παρουσιάζεται ως πολιτισμικός. Το «Όχι», όταν δεν υπάρχει τέτοιου είδους νύξη και το «Δεν αναφέρεται», όταν δεν υπάρχει κάποια αναφορά για την σύγκρουση μεταξύ Σέρβων και των Κοσοβάρων.

2.3.3 Ορισμός Μεταβλητών

Μετά τον καθορισμό των ερωτήσεων και την συλλογή των απαντήσεων ακολουθεί ο ορισμός των μεταβλητών. Οι ερωτήσεις που διατυπώνονται θα αντιστοιχηθούν σε κάποιες μεταβλητές¹⁸. Κάθε ερώτηση αντιστοιχεί σε μια μεταβλητή. Συγχρόνως, κάθε μεταβλητή σχετίζεται με το χαρακτηριστικό που καταγράφει.

Ενδεικτικά, στην ερώτηση αν υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους, η μεταβλητή που της αντιστοιχεί είναι η *Αναφορά*. Στις ερωτήσεις αν οι Σέρβοι και οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, οι αντίστοιχες μεταβλητές είναι οι *Σέρβοι* και οι *Κοσοβάροι*. Οι μεταβλητές αυτές παριστούν τις δύο ομάδες Σέρβους και Κοσοβάρους. Επίσης, η μεταβλητή *Συμμαχίες* αντιστοιχεί στην ερώτηση αν υπάρχουν αναφορές σε συμμαχίες με βάση τις πολιτισμικές τους καταβολές. Η μεταβλητή *Συμμαχίες* (όπως και οι υπόλοιπες) είναι μια μεταβλητή χαρακτήρων, η οποία παριστά τις συμμαχίες που είναι δυνατόν να υπάρχουν στο περιεχόμενο των άρθρων. Τέλος, η τελευταία μεταβλητή *Πολιτισμικές συγκρούσεις* αναφέρεται στην ερώτηση αν η σύγκρουση μεταξύ των

¹⁸ Με τον όρο μεταβλητή αναφερόμαστε στα χαρακτηριστικά ενός πληθυσμού τα οποία θέλουμε να μελετήσουμε. (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999,σελ.17)

δύο λαών παρουσιάζεται πολιτισμική. Οι τιμές των μεταβλητών από τη στιγμή που δεν έχουν μαθηματικές ιδιότητες, θεωρούνται ποιοτικές (qualitative).

Αφότου καθοριστούν οι μεταβλητές, επιλέγεται η κατάλληλη κλίμακα μέτρησης. Με την μέτρηση αντιστοιχούμε μια τιμή σε κάθε μεταβλητή. Συνεπώς, η διαδικασία της μέτρησης μιας μεταβλητής καθορίζει και την κλίμακα μέτρησης. Από τη στιγμή που οι μεταβλητές είναι ποιοτικές, η κλίμακα μέτρησης που χρησιμοποιείται είναι κλίμακα Κατηγορίας (Nominal). Στην κλίμακα Κατηγορίας ανήκουν μεταβλητές, των οποίων το σύνολο των τιμών τους δεν έχει κάποια ιδιότητα. Σημασία έχει μόνο οι διαφορετικές τιμές που μπορεί να πάρει η κάθε μεταβλητή, δηλαδή το σύνολο των κατηγοριών της. Η μόνη σχέση μεταξύ των κατηγοριών είναι η ύπαρξη διαφοράς. (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ.24,26,30,35)

2.3.4 Κωδικοποίηση

Σε αυτό το στάδιο πραγματοποιείται η διαδικασία αντιστοίχισης κωδικών σε όλες τις πιθανές τιμές μιας μεταβλητής. Οι κωδικοί είναι αριθμοί και η κωδικοποίηση γίνεται ακολούθως : (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ.36)

Στις τιμές «Ναι», «Όχι» και «Δεν αναφέρεται» προσδίδονται οι κωδικοί 1, 2, 3 αντίστοιχα. Ειδικότερα, η μεταβλητή *Αναφορά* ανήκει στην ερώτηση αν υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους. Η ερώτηση έχει τις πιθανές απαντήσεις Ναι και Όχι. Επομένως, η τιμή «Ναι» αντιστοιχεί στον κωδικό 1 και η τιμή «Όχι» στον κωδικό 2. Το ίδιο συμβαίνει και στην μεταβλητή *Συμμαχίες*, από τη στιγμή που παίρνει και αυτή της τιμές «Ναι» και «Όχι». Στη συνέχεια, οι μεταβλητές *Σέρβοι* και *Κοσοβάροι* ανήκουν στις ερωτήσεις αν οι Σέρβοι και οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες. Οι μεταβλητές παίρνουν τις τιμές «Ναι», «Όχι» και «Δεν Αναφέρεται», οι οποίες ανήκουν στους κωδικούς 1, 2, και 3 αντίστοιχα. Η ίδια διαδικασία συμβαίνει και στην μεταβλητή *Πολιτισμικές συγκρούσεις* καθώς παίρνει τις τιμές «Ναι», «Όχι» και «Δεν αναφέρεται».

Αφότου καθοριστούν οι μεταβλητές και κωδικοποιηθούν οι τιμές τους, αρχίζει η διαδικασία της μεταφοράς των δεδομένων στον υπολογιστή. Προκειμένου να εξαχθούν κάποια στατιστικά αποτελέσματα κρίνεται απαραίτητη η χρήση ενός στατιστικού προγράμματος. Για την διεκπεραίωση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το S.P.S.S 11.0.0, το οποίο είναι ένα από τα πιο εξελιγμένα υπολογιστικά προγράμματα Στατιστικής και καλύπτει ένα μεγάλο φάσμα στατιστικών τεχνικών.

2.3.5 Στατιστική Προσαρμογή Δεδομένων

Η Στατιστική Προσαρμογή Δεδομένων αφορά την κατασκευή νέων μεταβλητών, οι οποίες είναι απαραίτητες για την στατιστική ανάλυση που θα ακολουθήσει (Τσάντας, Μωυσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ.1-40). Η νέα μεταβλητή που τοποθετείται στην έρευνα είναι ο *Χρόνος*. Ο *Χρόνος* είναι μια ποιοτική μεταβλητή και εκφράζει την περίοδο 1998-1999 και ειδικότερα τους μήνες, στη διάρκεια των οποίων έλαβε χώρα ο πόλεμος στο Κόσσοβο. Κάθε άρθρο της εφημερίδας New York Times αναφέρει τον μήνα και το έτος στην παρουσίαση των γεγονότων. Ο λόγος που επιλέχθηκε η μεταβλητή *Χρόνος* οφείλεται στο γεγονός, ότι προσδιορίζει αναλυτικότερα τα αποτελέσματα των υπόλοιπων μεταβλητών σε σχέση με τη χρονική διάρκεια. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τη συσχέτιση της μεταβλητής *Χρόνος* με την κάθε μεταβλητή ξεχωριστά διαφαίνεται η στάση της εφημερίδας New York Times απέναντι στον πόλεμο σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους.

Η κωδικοποίηση της μεταβλητής έγινε με βάση τους μήνες του χρόνου. Οι μήνες που περιέχονται είναι από τον Μάρτιο του 1998 μέχρι τον Δεκέμβριο του 1999. Για την διευκόλυνση της κωδικοποίησης οι μήνες χωρίστηκαν σε τρίμηνα και προστέθηκαν σε αυτούς κώδικες. Για παράδειγμα, από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο αντιστοιχεί ο κωδικός 1, από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο ο κωδικός 2, από τον Ιούλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο ο κωδικός 3 και από τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο ο κωδικός 4.

Η πρώτη κίνηση για την μελέτη ενός συνόλου δεδομένων είναι η παρουσίαση και η ανάλυση των τιμών για τις μεταβλητές που περιέχονται σε αυτό. Στη συνέχεια, θα γίνει η ανάλυση κάθε μεταβλητής ξεχωριστά καθώς και οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για την μετέπειτα διεξαγωγή συμπερασμάτων (Στατιστική Συμπερασματολογία). (Τσάντας, Μωυσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ 2-3)

2.4 Ανάλυση Μεταβλητής

Η Περιγραφική Στατιστική περιέχει το στάδιο της ανάλυσης των μεταβλητών. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για στο στάδιο αυτό έχουν ως σκοπό την σύνοψη, την ταξινόμηση και την παρουσίαση των δεδομένων σε εύληπτη μορφή.

Η επιλογή της κατάλληλης μεθόδου εξαρτάται από το είδος των μεταβλητών. Από τη στιγμή που τα δεδομένα είναι ποιοτικά, οι μέθοδοι σύνοψης και παρουσίασης των δεδομένων επικεντρώνονται σε πίνακες συχνότητας και γραφικές παραστάσεις .

Οι πίνακες συχνοτήτων (Frequency Tables) επιτρέπουν την εξέταση της κατανομής των μεταβλητών και μετρούν τον αριθμό των φορών που εμφανίζονται οι διαφορετικές τιμές μιας μεταβλητής στα δεδομένα (Howitt, Cramer, 2001, σελ.19). Για την εμφάνιση ενός πίνακα συχνοτήτων επιλέγεται κάθε μεταβλητή ξεχωριστά. (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ.2-4, 27)

Επομένως :

Ο πρώτος πίνακας παρουσιάζει τις μεταβλητές (*Αναφορά, Σέρβοι, Κοσοβάρτοι, Συμμαχίες και Πολιτισμικές Συγκρούσεις*) και τον αριθμό των έγκυρων περιπτώσεων, ο οποίος είναι 174.

Πίνακας 2.1 Παρουσίαση μεταβλητών: *Αναφορά, Σέρβοι, Κοσοβάρτοι, Συμμαχίες, Πολιτισμικές Συγκρούσεις*

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

	ΑΝΑΦΟΡΑ	ΣΕΡΒΟΙ	ΚΟΣΟΒΑΡΤΟΙ	ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ	ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ
	174	174	174	174	174
	0	0	0	0	0

Για την μεταβλητή *Αναφορά* ο πίνακας συχνοτήτων έχει ως εξής:

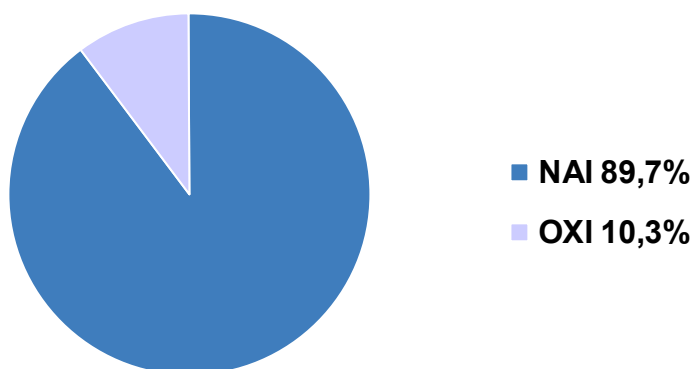
Πίνακας 2.2 Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Αναφορά*.. Πόσες φορές υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους.

ΑΝΑΦΟΡΑ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	156	89,7	89,7	89,7
ΟΧΙ	18	10,3	10,3	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	174	100,0	100,0	

Ο δεύτερος πίνακας παρουσιάζει στατιστικά στοιχεία συχνοτήτων για τις δύο κατηγορίες των απαντήσεων στην ερώτηση αν υπάρχει αναφορά σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους .

Από τα 174 άρθρα, υπάρχουν 156 (δηλαδή το 89,7%) περιπτώσεις όπου υπάρχει αναφορά σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους και 18 (δηλαδή το 10,3%) περιπτώσεις στις οποίες δεν υπάρχει τέτοια αναφορά.



Για την μεταβλητή *Σέρβοι* ο πίνακας συχνοτήτων έχει ως ακολούθως :

Πίνακας 2.3 Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Σέρβοι*. Πόσες φορές εμφανίζονται οι Σέρβοι ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες.

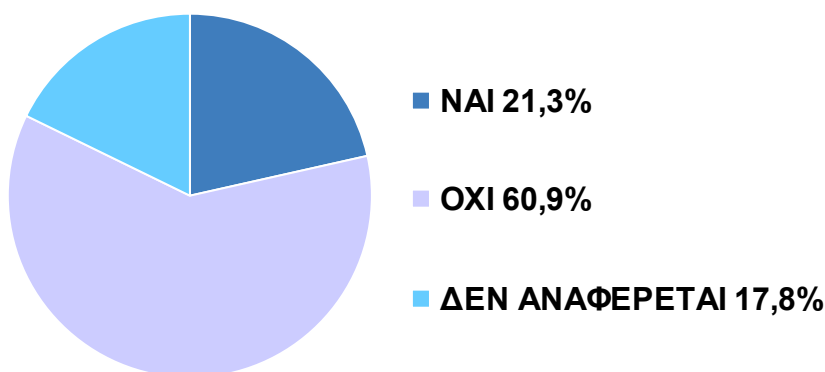
ΣΕΡΒΟΙ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	37	21,3	21,3	21,3
ΟΧΙ	106	60,9	60,9	82,2
ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ	31	17,8	17,8	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	174	100,0	100,0	

Ο πίνακας συχνοτήτων παρουσιάζει στατιστικά στοιχεία συχνοτήτων για τις τρεις κατηγορίες των απαντήσεων στην ερώτηση αν οι Σέρβοι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα.

Στην πρώτη στήλη εμφανίζονται οι ετικέτες των τιμών: «Ναι», «Όχι» και «Δεν αναφέρεται».

Όσον αφορά την μεταβλητή Σέρβοι υπάρχουν 37 (21,3%) άρθρα στα οποία οι Σέρβοι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα, ενώ σε 106 (60,9%) περιπτώσεις δεν παρουσιάζονται οι Σέρβοι ως ξεχωριστή οντότητα σε σύγκριση με τους Κοσοβάρους. Επομένως, σε 31 (17,8%) άρθρα δεν υπάρχει καμία αναφορά.



Για την μεταβλητή *Κοσοβάρους* ο πίνακας συχνοτήτων έχει ως εξής:

Πίνακας 2.4 Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Κοσοβάρους*.. Πόσες φορές εμφανίζονται οι Κοσοβάρους.

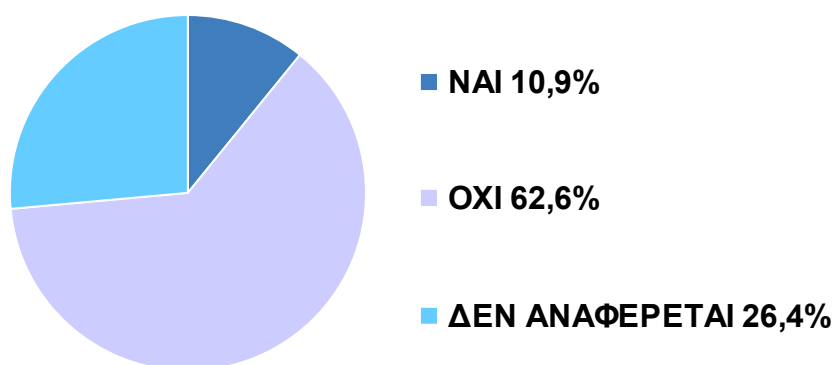
ΚΟΣΟΒΑΡΟΙ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	19	10,9	10,9	10,9
ΟΧΙ	109	62,6	62,6	73,6
ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ	46	26,4	26,4	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	174	100,0	100,0	

Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Κοσοβάροι* παρουσιάζει στατιστικά στοιχεία συχνοτήτων για τις τρεις κατηγορίες των απαντήσεων στην ερώτηση αν οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα. Οπότε:

Στην στήλη 1 περιέχονται οι ετικέτες των τιμών: «Ναι», «Όχι» και «Δεν Αναφέρεται».

Στο σύνολο των άρθρων υπάρχουν 19 (10,9%) περιπτώσεις όπου οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα από τους New York Times, 109 (62,6%) περιπτώσεις στις οποίες οι Κοσοβάροι δεν παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα και 46 (26,4%) περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει καμία αναφορά.



Στη συνέχεια για την μεταβλητή *Συμμαχίες* ο πίνακας συχνοτήτων είναι:

Πίνακας 2.5 Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Συμμαχίες*.. Πόσες φορές υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές συμμαχίες.

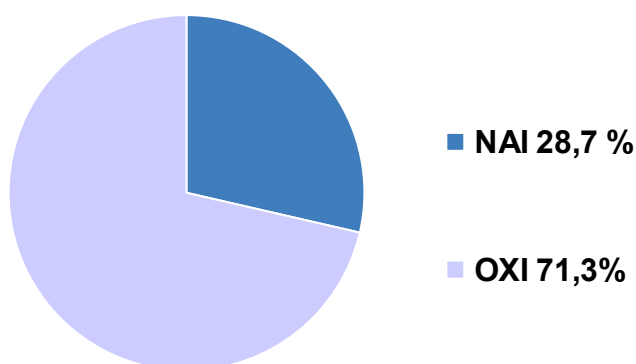
ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	50	28,7	28,7	28,7
ΟΧΙ	124	71,3	71,3	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	174	100,0	100,0	

Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Συμμαχίες* παρουσιάζει τα στατιστικά στοιχεία συχνοτήτων για τις δύο κατηγορίες απαντήσεων στην ερώτηση αν υπάρχουν συμμαχίες με βάση τις πολιτισμικές καταβολές.

Η πρώτη στήλη περιέχει τις ετικέτες των τιμών «Ναι» και «Όχι».

Για την μεταβλητή *συμμαχίες* υπάρχουν 50 (28,7%) περιπτώσεις στις οποίες υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές συμμαχίες με βάση πολιτισμικές καταβολές και 124 (71,3%) περιπτώσεις στις οποίες δεν υπάρχουν τέτοιου είδους αναφορές



Για την τελευταία μεταβλητή *Πολιτισμικές Συγκρούσεις* ακολουθεί ο πίνακας συχνοτήτων:

Πίνακας 2.6 Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Πολιτισμικές Συγκρούσεις*. Πόσες φορές παρουσιάζεται ο πόλεμος στο Κόσσοβο ως πολιτισμικός.

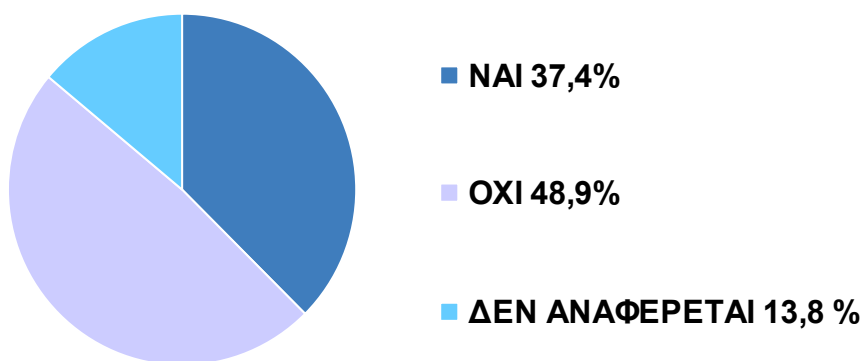
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΝΑΙ	65	37,4	37,4	37,4
ΟΧΙ	85	48,9	48,9	86,2
ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ	24	13,8	13,8	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	174	100,0	100,0	

Ο πίνακας συχνοτήτων παρουσιάζει στατιστικά στοιχεία συχνοτήτων για τις τρεις κατηγορίες των απαντήσεων στην ερώτηση αν η σύγκρουση μεταξύ των δύο λαών παρουσιάζεται ως πολιτισμική.

Στην πρώτη στήλη εμφανίζονται οι ετικέτες των τιμών: «Ναι», «Όχι» και «Δεν αναφέρεται».

Τέλος, όσον αφορά την μεταβλητή *Πολιτισμικές Συγκρούσεις* υπάρχουν 65 (37,4%) περιπτώσεις όπου η σύγκρουση μεταξύ των Σέρβων και των Κοσοβάρων παρουσιάζεται ως πολιτισμική, 85 (48,9%) περιπτώσεις όπου η σύγκρουση δεν παρουσιάζεται ως πολιτισμική και 24 (13,8%) περιπτώσεις στις οποίες δεν υπάρχει καμία αναφορά.



Ακολουθεί η ανάλυση της μεταβλητής *Χρόνος*. Όπως προαναφέρθηκε, η μεταβλητή *Χρόνος* περιλαμβάνει την περίοδο 1998-1999 και συγκεκριμένα τους μήνες στην διάρκεια των οποίων έγινε ο πόλεμος στο Κόσσοβο. Κάθε άρθρο της εφημερίδας New York Times περιέχει το μήνα και το έτος όπου διαδραματίστηκαν τα γεγονότα.

Πίνακας 2.7 Ο πίνακας συχνοτήτων της μεταβλητής *Χρόνος*

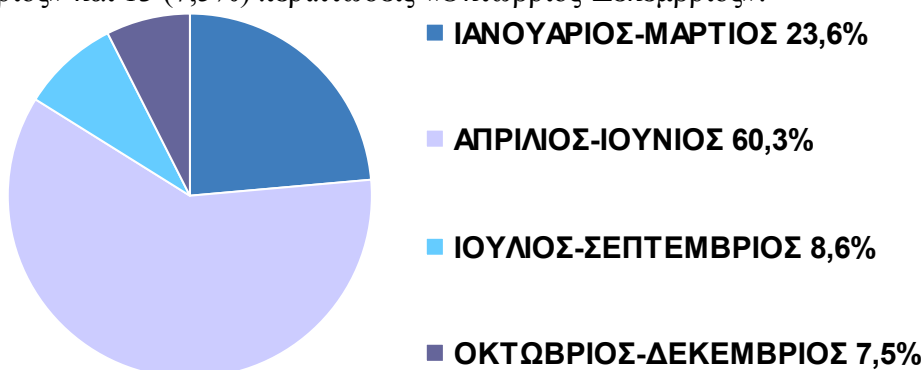
Τα στατιστικά αποτελέσματα του πίνακα συχνοτήτων της μεταβλητής *χρόνος* είναι:

ΧΡΟΝΟΣ

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΜΑΡΤΙΟΣ	41	23,6	23,6	23,6
ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ	105	60,3	60,3	83,9
ΙΟΥΛΙΟΣ-ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	15	8,6	8,6	92,5
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ-ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	13	7,5	7,5	100,0
ΣΥΝΟΛΟ	174	100,0	100,0	

Ο πίνακας απεικονίζει τους μήνες των ετών 1998-1999. Οι μήνες έχουν χωριστεί σε τρίμηνα. Από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο, από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο, από τον Ιούλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο και από τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο.

Στον πίνακα υπάρχουν 41 (23,6 %) περιπτώσεις με την ετικέτα τιμών «Ιανουάριος-Μάρτιος», 105 (60,3%) της ετικέτας τιμών «Απρίλιος – Ιούνιος», 15 (8,6%) περιπτώσεις «Ιούλιος – Σεπτέμβριος» και 13 (7,5%) περιπτώσεις «Οκτώβριος-Δεκέμβριος».



Παρακάτω, θα αναλυθεί η σχέση μεταξύ δύο μεταβλητών, η οποία έχει ως στόχο την διεξαγωγή συμπερασμάτων (Στατιστική Συμπερασματολογία).

2.5 Στατιστική Συμπερασματολογία - Ανάλυση δύο μεταβλητών

Σκοπός της ανάλυσης των δύο μεταβλητών είναι ο εντοπισμός της μεταξύ τους σχέσης. Η επιλογή της κατάλληλης τεχνικής για τον εντοπισμό της σχέσης μεταξύ δύο μεταβλητών εξαρτάται από το είδος των μεταβλητών και την κλίμακα μέτρησης. Όπως ειπώθηκε, οι

μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην έρευνα είναι ποιοτικές και η κλίμακα μέτρησης που εφαρμόζεται είναι κλίμακα Κατηγορίας (Nominal). Επομένως, η μέθοδος της παρουσίασης δύο μεταβλητών περιορίζεται σε πίνακες συνάφειας και γραφικές παραστάσεις με τη χρήση πινάκων διασταύρωσης (Cross-tabulation tables).

Από τη στιγμή που οι εξεταζόμενες μεταβλητές είναι ποιοτικές και ανήκουν στην κλίμακα Κατηγορίας δεν μπορεί να γίνει αναφορά για την φύση της σχέσης μεταξύ των δύο μεταβλητών αλλά προσδιορίζεται η ένταση μεταξύ τους. Για αυτό το λόγο εφαρμόζεται η ανάλυση χ^2 . Η ανάλυση χ^2 χρησιμοποιείται για να ελεγχθεί η στατιστική σημαντικότητα μεταξύ δύο μεταβλητών. Η στατιστική σημαντικότητα είναι μια δήλωση της πιθανότητας να προκύψει ένας συντελεστής συσχέτισης μεταξύ δύο μεταβλητών. (Τσάντας, Μουσιάδης, Μπαγιάτης, Χατζηπαντελής, 1999, σελ 3-7) (Howitt, Cramer, 2001, σελ121)

Πιο συγκεκριμένα, οι ποιοτικές μεταβλητές *Αναφορά*, *Σέρβοι*, *Κοσοβάροι*, *Συμμαχίες* και *Πολιτισμικές συγκρούσεις* θα εξεταστούν ξεχωριστά με την ποιοτική μεταβλητή *Χρόνος*. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό, είναι για να διαπιστωθεί ο βαθμός σημαντικότητας ανάμεσα σε κάθε μεταβλητή με την μεταβλητή *Χρόνος*. Ειδικότερα, σκοπός είναι να διαπιστωθεί η συμπεριφορά της εφημερίδας New York Times όσον αφορά τον πόλεμο στο Κόσσοβο σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Αναλυτικότερα:

ΑΝΑΦΟΡΑ - ΧΡΟΝΟΣ

Η μεταβλητή *Αναφορά* αντιπροσωπεύει την εξής ερώτηση: Υπάρχουν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους; Η μεταβλητή *Αναφορά* έχει δύο κατηγορίες «Ναι» και «Όχι».

Μέσα από την διαδικασία στις στατιστικής ανάλυσης προέκυψε, ότι κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο, στα άρθρα της εφημερίδας New York Times, υπήρχαν οι περισσότερες αναφορές για πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους. Τις χρονικές περιόδους από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο, τον Ιούλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο υπήρχαν αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες, που διαφέρουν μεταξύ τους αλλά όχι με την ίδια ένταση. Συνολικά σε 156 άρθρα, η εφημερίδα New York Times περιείχε αναφορές σε διαφορές μεταξύ πολιτισμικών ομάδων.

Από την αντίθετη πλευρά, μόνο σε 18 άρθρα δεν υπήρχε καμία αναφορά. Επομένως, ως επί των πλείστον η εφημερίδα New York Times περιείχε αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες που διαφέρουν μεταξύ τους.

Γράφημα 1

ΣΕΡΒΟΙ - ΧΡΟΝΟΣ

Η μεταβλητή *Σέρβοι* αντιπροσωπεύει την εξής ερώτηση: Οι Σέρβοι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα; Οι κατηγορίες που ανήκουν σε αυτήν την μεταβλητή είναι : «Ναι», «Όχι» και «Δεν Αναφέρεται».

Όσον αφορά τη σχέση της μεταβλητής *Σέρβοι* με την μεταβλητή *Χρόνος* γίνεται φανερό ότι την περίοδο από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο στα άρθρα της εφημερίδας New York Times υπήρχαν οι περισσότερες αναφορές για τους Σέρβους, οι οποίοι όμως δεν παρουσιάστηκαν ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες. Οι αναφορές στους Σέρβους ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα είναι μικρότερες σε ένταση. Από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο, τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο, τον Ιούλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο μέχρι τον Δεκέμβριο υπήρχαν συνολικά 37 αναφορές που παρουσίασαν τους Σέρβους ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες. Επομένως, για όλες τις χρονικές περιόδους, συνολικά σε 37 άρθρα οι Σέρβοι παρουσιάζονται ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, ενώ σε 106 άρθρα οι Σέρβοι δεν παρουσιάστηκαν ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες .

Γράφημα 2

ΚΟΣΟΒΑΡΟΙ – ΧΡΟΝΟΣ

Η μεταβλητή *Κοσοβάροι* αντιπροσωπεύει την ερώτηση, αν οι Κοσοβάροι παρουσιάζονται ως ξεχωριστή πολιτιστική οντότητα. Οι κατηγορίες που περιέχονται στην μεταβλητή *Κοσοβάροι* είναι : «Ναι», «Όχι» και «Δεν Αναφέρεται».

Όπως και με την προηγούμενη μεταβλητή (*Σέρβοι*), από την ανάλυση προέκυψε, ότι την περίοδο από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο στα άρθρα της εφημερίδας New York Times υπήρχαν οι περισσότερες αναφορές για τους Κοσοβάρους, οι οποίοι όμως δεν παρουσιάστηκαν ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες. Σε όλες τις χρονικές περιόδους, μόνο 19 άρθρα παρουσίασαν τους Κοσοβάρους ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, ενώ σε 46 άρθρα δεν υπήρχε καμία αναφορά στους Κοσοβάρους. Συμπερασματικά, η εφημερίδα New York Times δεν παρουσίασε τους Κοσοβάρους, ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες.

Γράφημα 3

ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ – ΧΡΟΝΟΣ

Όπως προαναφέρθηκε, η μεταβλητή *Συμμαχίες* αντιστοιχεί στην ερώτηση, αν υπάρχουν αναφορές σε συμμαχίες με βάση τις πολιτισμικές τους καταβολές. Οι κατηγορίες που περιέχονται είναι: «Ναι» και «Όχι».

Την χρονική περίοδο από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο σε 14 άρθρα υπήρχαν αναφορές σε συμμαχίες με βάση πολιτισμικές καταβολές (για παράδειγμα Ρωσία- Σερβία), ενώ σε 27 άρθρα δεν υπήρχαν τέτοιου είδους αναφορές. Από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο, στα περισσότερα άρθρα παρατηρήθηκε ότι δεν υπήρχε καμία αναφορά σε συμμαχίες με βάση κοινά πολιτισμικά στοιχεία. Τους επόμενους μήνες (Ιούλιος-Σεπτέμβριος) μόνο σε 2 άρθρα εμφανίστηκαν σχόλια για πολιτισμικές συμμαχίες, ενώ το τελευταίο τρίμηνο (Οκτώβριος-Δεκέμβριος) υπήρχε μικρή απόκλιση ανάμεσα σε αναφορές σε πολιτισμικές συμμαχίες και σε αναφορές όπου δεν κυριάρχησε το πολιτισμικό στοιχείο. Παρόλα αυτά σε 50 άρθρα όλων των χρονικών περιόδων υπήρξαν σχόλια για συμμαχίες μεταξύ κρατών, οι οποίες βασιζόνταν σε πολιτισμικές καταβολές. Συνολικά όμως, σε 124 άρθρα δεν υπήρχαν αναφορές σε συνεργασίες μεταξύ κρατών, οι οποίες προέρχονταν από πολιτισμικά αίτια.

Γράφημα 4

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ – ΧΡΟΝΟΣ

Η τελευταία μεταβλητή *Πολιτισμικές συγκρούσεις* αναφέρεται στη ερώτηση, αν η σύγκρουση μεταξύ των δύο λαών (Σέρβοι, Κοσοβάροι) παρουσιάζεται ως πολιτισμική σύγκρουση. Οι κατηγορίες που υπάρχουν είναι: «Ναι», «Όχι» και «Δεν Αναφέρεται».

Σε όλες τις χρονικές περιόδους 85 άρθρα δεν παρουσίασαν την σύγκρουση στο Κόσσοβο ως πολιτισμική, ενώ σε 24 άρθρα δεν υπήρχε κανένα σχόλιο για την έκβαση του πολέμου. Παρόλα αυτά, από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάρτιο και από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο, η εφημερίδα *New York Times* περιείχε τις περισσότερες αναφορές για τα πιθανά αίτια του πολέμου, τα οποία προέρχονταν από πολιτισμικές διαφορές. Γενικότερα, δεν μπορεί να ειπωθεί άμεσα ότι ο πόλεμος παρουσιάστηκε ή δεν παρουσιάστηκε ως πολιτισμικός, καθώς σε όλη την χρονική περίοδο της έκβασης του πολέμου οι αναφορές σε πολιτισμικά αίτια είναι περίπου ισάριθμες με αναφορές σε πολιτικά αίτια.

Γράφημα 5

Σε αυτό το σημείο έχει ολοκληρωθεί το στάδιο της ανάλυσης των μεταβλητών με σκοπό τον προσδιορισμό της σχέσης τους με την μεταβλητή *Χρόνος*. Μέσα από τις διαδικασίες της περιγραφικής στατιστικής και της συμπερασματολογίας, παρατηρήθηκε ότι την χρονική περίοδο από τον Απρίλιο μέχρι Ιούνιο η εφημερίδα New York Times δημοσίευσε τα περισσότερα άρθρα όσον αφορά τον πόλεμο στο Κοσσυφοπέδιο. Από τα 174 άρθρα που δημοσιεύτηκαν συνολικά και αφορούσαν την σύγκρουση μεταξύ Κοσοβάρων και Σέρβων, τα 105 δημοσιεύτηκαν τους μήνες από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο. Είναι φανερό, ότι η εφημερίδα New York Times έδωσε ιδιαίτερη έμφαση τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ενώ συγχρόνως ως επί τω πλείστον δεν παρουσιάστηκαν οι Σέρβοι και οι Κοσοβάροι ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες. Παρόλα αυτά όμως ο πόλεμος στο Κόσσοβο χαρακτηρίστηκε και παρουσιάστηκε σε αρκετά άρθρα ως πολιτισμικός. Ο χαρακτηρισμός καθώς και η παρουσίαση του πολέμου ως πολιτισμικός υπήρχε περίπου σε 65 άρθρα συνολικά.

Συμπερασματικά, από τις μεταβλητές *Αναφορά*, *Σέρβοι*, *Κοσοβάροι*, *Συμμαχίες* και *Πολιτισμικές Συγκρούσεις* παρατηρήθηκε ότι η εφημερίδα New York Times έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στις μεταβλητές *Αναφορά* και *Συμμαχίες*. Ειδικότερα, στην ύπαρξη πολιτισμικών ομάδων που διαφέρουν μεταξύ τους και στην πιθανότητα οι συμμαχίες, που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια της σύγκρουσης, να διαμορφώθηκαν με βάση πολιτισμικούς παράγοντες.

Όσον αφορά τους Σέρβους και τους Κοσοβάρους, η εφημερίδα New York Times δεν τους παρουσίασε ως επί τω πλείστον ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, αν και δεν ήταν λίγα

τα σχόλια, τα οποία επικεντρώνονταν σε πολιτισμικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των δύο λαών. Τέλος, η έννοια της πολιτισμικής σύγκρουσης αναφέρεται σε μεγάλο βαθμό, ειδικά την χρονική περίοδο από τον Ιανουάριο μέχρι τον Ιούνιο. Είναι απαραίτητο να ληφθούν όμως υπόψιν και οι ισάριθμες αναφορές σε πολιτικούς παράγοντες που οδήγησαν στην σύγκρουση μεταξύ των δύο λαών.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν περαιτέρω τα στατιστικά αποτελέσματα της ανάλυσης και θα γίνει προσπάθεια να εξαχθούν συμπεράσματα όσον αφορά την συμπεριφορά της εφημερίδας New York Times πάνω στο θέμα του Κοσσόβου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

3.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο, θα αναλυθούν περαιτέρω τα στατιστικά αποτελέσματα της έρευνας με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων. Όπως προαναφέρθηκε, ο Huntington ισχυρίζεται, ότι μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι ουσιαστικές αιτίες των συγκρούσεων δεν θα είναι οικονομικές ή πολιτικές αλλά πολιτισμικές. Τα εθνικά κράτη θα εξακολουθήσουν να παίζουν πρωτεύοντα ρόλο στις μεταψυχροπολεμικές διεθνείς σχέσεις, ενώ ταυτόχρονα οι διαμάχες θα επικεντρώνονται ανάμεσα σε έθνη και ομάδες που ανήκουν σε διαφορετικούς πολιτισμούς. Ο πολιτισμικός παράγοντας θα γίνει καθοριστικός και ο κόσμος θα διαμορφωθεί από τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα σε επτά πολιτισμούς: δυτικός, ιαπωνικός, ινδουιστικός, λατίνο-αμερικανικός, κομφουκιανός, ισλαμικός και αφρικανικός.

Κατά την άποψη του συγγραφέα, η Δύση οφείλει να διατηρήσει την στρατιωτική και οικονομική της ισχύ προκειμένου να διαφυλάξει τα συμφέροντά της απέναντι στους μη δυτικούς πολιτισμούς. Βασικός αντίπαλος της Δύσης είναι το Ισλάμ, και είναι πολύ πιθανό να διαμορφωθεί μια συμμαχία ανάμεσα στον κομφουκιανισμό και τον ισλαμισμό, η οποία θα στρέφεται εναντίον του δυτικού πολιτισμού.

Οι θέσεις αυτές του Huntington έγιναν αντικείμενο έντονων επικρίσεων. Αν και η πολιτισμική διάσταση των συγκρούσεων στο σύγχρονο κόσμο δεν αμφισβητείται, παρόλα αυτά, ο συγγραφέας αγνοεί την πολυπλοκότητα των διεθνών σχέσεων. Παράλληλα, υπερτονίζει την επερχόμενη απειλή από τον Ισλάμ, ενθαρρύνοντας με αυτόν τον τρόπο την ξενοφοβία στις δυτικές κοινωνίες.

Η βασική αδυναμία του Πολιτισμικού Υποδείγματος του Huntington έγκειται στην ανικανότητα να συλλάβει τον συνδυασμό των φαινομένων της πολυδιάσπασης και της παγκοσμιοποίησης. Ο σύγχρονος κόσμος είναι όλο και περισσότερο ενοποιημένος και όλο και περισσότερο καταταμημένος. Οι εντάσεις δεν εξαντλούνται στη σύγκρουση ανάμεσα στον δυτικό εκσυγχρονισμό και τις τοπικές παραδόσεις. Οι αντιπαραθέσεις είναι κυρίως εκδηλώσεις εσωτερικών ρήξεων.

Ένας ακόμα βασικός παράγοντας, ο οποίος αγνοείται από τον Huntington, αφορά τον ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Είναι γενικά αποδεκτό, ότι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης έχουν ασκήσει έντονη επιρροή, όσον αφορά θέματα εθνικότητας και ταυτότητας.

Στη σημερινή εποχή τα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας παράγουν και προωθούν πολιτιστικά πρότυπα με τη μορφή πολιτιστικών προϊόντων. Τα πρότυπα αυτά στοχεύουν στην μαζική κατανάλωση και είναι ως ένα βαθμό υπεύθυνα για τις αντιλήψεις του κοινού, όσον αφορά τον καθορισμό των πολιτιστικών ομάδων. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης παρουσιάζουν μια συγκεκριμένη αντίληψη της πραγματικότητας, ενώ συγχρόνως υπονομεύουν την εναλλακτική ερμηνεία των γεγονότων.

Στο σύγχρονο κόσμο, υπάρχει η πεποίθηση ότι τα μέσα επικοινωνίας κατασκευάζουν νέες διαδικασίες σχηματισμού της ταυτότητας. Η αναγνώριση αυτών των διαδικασιών μπορεί να προάγει την κατανόηση των πολιτιστικών αντιλήψεων, των ταυτοτήτων και πιθανόν των πολιτιστικών συγκρούσεων που σχολιάζονται ευρέως κάτω από το πρίσμα των πρόσφατων τρομοκρατικών επιθέσεων.

3.2 Συμπεράσματα

Όπως έχει ειπωθεί και στα προηγούμενα κεφάλαια, σκοπός της μελέτης είναι να ερευνηθεί σε ποιο βαθμό τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι οι κύριοι παράγοντες σχηματισμού πολιτιστικής ταυτότητας και δημιουργίας πολιτιστικών διαχωρισμών.

Σύμφωνα με τον Huntington, οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των λαών θα επικεντρωθούν σε πολιτισμικές διαφοροποιήσεις, οι οποίες αποτελούν τους βασικούς συντελεστές για

μελλοντικές πολεμικές συγκρούσεις και τρομοκρατικές επιθέσεις. Από τη στιγμή όμως, όπου τα Μ. Μ. Ε. χρησιμοποιούν διαδικασίες σχηματισμού πολιτιστικής ετερότητας και ενθαρρύνουν τις διαφοροποιήσεις μεταξύ των λαών, τότε οι εικασίες περί πολιτισμικών συγκρούσεων αποτελούν κατασκευάσμα των διεθνών πρακτορείων ενημέρωσης.

Προκειμένου να μελετηθούν οι παραπάνω παράμετροι, τέθηκε υπό το πρίσμα της ερευνητικής διαδικασίας, ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο. Ο λόγος που επιλέχθηκε ο πόλεμος στο Κόσσοβο, οφείλεται στο γεγονός ότι καλύπτει όλα τα καίρια σημεία της θεωρίας του Huntington.

Τα αποτελέσματα, που προέκυψαν μέσα από την διαδικασία της στατιστικής ανάλυσης, έδειξαν ότι καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου, η εφημερίδα New York Times δημοσίευσε τα περισσότερα άρθρα τους μήνες από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο. Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, οι Η. Π. Α και γενικότερα οι νατοϊκές δυνάμεις, προέβησαν στη λήψη δραστικών μέτρων εναντίον του ηγέτη της Γιουγκοσλαβίας, Μιλόσεβιτς.

Τον Μάρτιο ξεκίνησαν οι βομβαρδισμοί από αεροπλάνα του NATO εναντίον σερβικών στόχων, στη Σερβία και στο Κοσσυφοπέδιο. Αργότερα, τον Ιούνιο του 1999, το γιουγκοσλαβικό κοινοβούλιο δέχτηκε τους όρους της ειρηνευτικής συμφωνίας. Οι σερβικές δυνάμεις αποσύρθηκαν, καθώς οι ειρηνευτικές δυνάμεις του NATO εισήλθαν στο Κοσσυφοπέδιο. Όπως είναι αναμενόμενο, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή των βομβαρδισμών, η εφημερίδα New York Times έδωσε την δέουσα σημασία, δημοσιεύοντας τα περισσότερα άρθρα.

Αντίθετα, τους προηγούμενους μήνες οι αναφορές στη διαμάχη μεταξύ των Σέρβων και των Κοσοβάρων ήταν συγκριτικά μικρότερες σε αριθμό. Τον πρώτο χρόνο του πολέμου, η ανάμειξη των Η. Π. Α ήταν περισσότερο θεωρητική και περιορίστηκε σε διάλογους μεταξύ των νατοϊκών δυνάμεων και των δύο αντιτιθέμενων παρατάξεων. Όταν οι Ηνωμένες Πολιτείες αποφάσισαν να εφαρμόσουν δραστικότερα μέτρα, με σκοπό να δώσουν ένα τέλος στη διαμάχη μεταξύ Σέρβων και Κοσοβάρων, –προκειμένου να αποφευχθεί ένας πόλεμος μεγαλύτερων διαστάσεων- η εφημερίδα New York Times επικεντρώθηκε σε γεγονότα που αφορούσαν τη συμπεριφορά των νατοϊκών δυνάμεων απέναντι στο Μιλόσεβιτς .

Οι αναφορές στους Σέρβους και στους Κοσοβάρους, ως ξεχωριστές πολιτιστικές οντότητες, δεν υπήρξαν ιδιαίτερα έντονες. Παρόλα αυτά σε αρκετά άρθρα οι Σέρβοι χαρακτηρίστηκαν ως ορθόδοξοι και οι Κοσοβάροι ως μουσουλμάνοι. Σε πολλές μαρτυρίες Σέρβων και Κοσοβάρων πολιτών διαφαίνεται, ότι η θρησκευτική διαφοροποίηση δεν αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στις μεταξύ τους κοινωνικές συναναστροφές. Σύμφωνα με μαρτυρίες που δημοσίευσε η εφημερίδα New York Times, οι σχέσεις μεταξύ των δύο εθνών κυμαίνονταν σε χαμηλούς τόνους πριν την άνοδο του Μιλόσεβιτς στην εξουσία

Όσον αφορά την συμπεριφορά των ευρωπαϊκών κρατών απέναντι στο θέμα του Κοσσόβου, σχολιάστηκε ιδιαίτερα η στάση της Ρωσίας σε σχέση με την Σερβία και τις Η.Π.Α. Η Ρωσία, όπως παρουσιάστηκε από την εφημερίδα, ήταν αρνητική στην επιβολή κυρώσεων εναντίον της Σερβίας. Παράλληλα, προσπάθησε να διατηρήσει μια ισορροπία στις πιέσεις που ασκούσαν οι Η. Π. Α., όσον αφορά θέματα συνεργασίας. Η διαλλακτική συμπεριφορά της Ρωσίας απέναντι στη Σερβία, αφορούσε κυρίως την κοινή θρησκευτική και πολιτιστική τους συνείδηση. Σε τελική ανάλυση όμως, η Ρωσία συνεργάστηκε με τις νατοϊκές δυνάμεις και έπαιξε κυρίως τον ρόλο του μεσάζοντα ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Σερβία.

Από την πλευρά των Κοσοβάρων δεν υπήρξαν αναφορές σε συμμαχίες με βάση πολιτισμικά στοιχεία. Παρόλα αυτά ήταν φανερό η συμπάθεια των Η. Π. Α απέναντι στον κοσοβάρικο λαό. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επιθυμούσαν την ανάκτηση της αυτονομίας του Κοσσόβου (παραμονή του Κοσσόβου μέρος της Σερβίας και όχι ανεξαρτησία), την υποχώρηση των σερβικών στρατευμάτων, την εγκατάσταση ειρηνευτικής δύναμης του ΝΑΤΟ, την επιστροφή των Κοσοβάρων προσφύγων και τον αποπλισμό του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου.

Σύμφωνα πάντα με την εφημερίδα New York Times, αρχικά, η σύγκρουση μεταξύ των δύο λαών ξεκίνησε με την άνοδο του Μιλόσεβιτς στην εξουσία. Αφορμή για την τελική ρήξη αποτέλεσε η εμφάνιση του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου.

Πριν από την εμφάνιση του Μιλόσεβιτς στο πολιτικό προσκήνιο, οι Κοσοβάροι απολάμβαναν τα θρησκευτικά, εκπαιδευτικά και πολιτικά τους δικαιώματα. Όμως, ο δικτατορικός και απολυταρχικός τρόπος διακυβέρνησης του ηγέτη της Γιουγκοσλαβίας, συντέλεσε στην αύξηση της δυσαρέσκειας των Κοσοβάρων πολιτών. Ο Μιλόσεβιτς σε πολλά άρθρα παρομοιάστηκε με τον Χίτλερ, ενώ η συμπεριφορά του απέναντι στους Κοσοβάρους, χαρακτηρίστηκε ως γενοκτονία.

Μαρτυρίες Κοσοβάρων πολιτών αναφέρουν, ότι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις περιουσίες τους και τον τόπο διαμονής τους, εξαιτίας των διωγμών που δεχόντουσαν επί καθημερινή βάση από την σερβικό αστυνομικό καθεστώς. Σύμφωνα με τις αναφορές, ο Μιλόσεβιτς προσπαθούσε να ανακτήσει τα εδάφη του Κοσσόβου λόγω της εθνικής και ιστορικής σημασίας που είχαν για τον σερβικό λαό. Παρόλα αυτά δεν έλειψαν και οι σχολιασμοί, ότι ο Μιλόσεβιτς προσπαθούσε, διαμέσου των τοπικών μέσων ενημέρωσης, να φανατίσει και να οδηγήσει τον σερβικό λαό σε ένα νέο εθνικό επεκτατικό πόλεμο. Πέρα από αυτό όμως, ο Μιλόσεβιτς κατηγορήθηκε ότι καλλιέργησε τον εθνικό φανατισμό, προκειμένου να παραμείνει στην εξουσία.

Η διεξαγωγή του πολέμου είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ένα μεγάλο κύμα μεταναστών, το οποίο διαμοιράστηκε στις γειτονικές χώρες (Ελλάδα, Τουρκία κ.α.). Από την άλλη πλευρά, σημειώθηκαν σημαντικές απώλειες και στο σερβικό λαό εξαιτίας των βομβαρδισμών από τις νατοϊκές δυνάμεις, ενώ τελικά ο Μιλόσεβιτς κατηγορήθηκε ως εγκληματίας πολέμου.

Ο πόλεμος στο Κοσσυφοπέδιο δεν μπορεί να θεωρηθεί άμεσα πολιτισμικός. Οι λόγοι που συντρέχουν στη δημιουργία μια πολεμικής σύρραξης δεν είναι αποκλειστικά πολιτισμικοί. Η εφημερίδα New York Times χαρακτήρισε σε πολλά δημοσιεύματα τον πόλεμο ως πολιτισμικό, κυρίως όμως από την πλευρά του Μιλόσεβιτς. Οι πολιτισμικές διαφοροποιήσεις των δύο λαών δεν αποτέλεσαν την βαθύτερη αιτία του πολέμου, καθώς δημοσιευμένες μαρτυρίες αναφέρουν την αρμονική συμβίωση των δύο λαών. Βασική αιτία του πολέμου αποτέλεσε η επεκτατική πολιτική του Μιλόσεβιτς, η οποία καλλιεργούσε τον εθνικό φανατισμό διαμέσου των τοπικών μέσων ενημέρωσης. Η αδιάλλακτη στάση του Μιλόσεβιτς απέναντι στους Κοσοβάρους, δεν θα μπορούσε παρά να οφείλεται σε πολιτισμικές διαφοροποιήσεις και στην επιθυμία δημιουργίας ενός μεγαλύτερου σερβικού κράτους.

Συμπερασματικά, η στάση της εφημερίδας New York Times ήταν φανερά ευνοϊκότερη απέναντι στους Κοσοβάρους, ενώ παράλληλα παρόμοια συμπεριφορά διατήρησε και η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη. Από την άλλη πλευρά, ο λαός των ορθόδοξων κρατών της Ευρώπης τάχθηκε υπέρ των Σέρβων.

Όσον αφορά τις διεθνείς σχέσεις, η Γαλλία, η Ιταλία και η Ελλάδα, προσπάθησαν να διατηρήσουν ουδέτερη στάση απέναντι στο θέμα του Κοσσόβου, ενώ ήταν αντίθετες στην επιβολή στρατευμάτων και εναέριας επίθεσης στο Κοσσυφοπέδιο. Η κυβέρνηση της Ρωσίας

διατήρησε παρόμοια συμπεριφορά ενώ συγχρόνως λειτουργούσε ως μεσάζον ανάμεσα στη Σερβία και στις Η.Π.Α.

Ούτε οι Σέρβοι, ούτε οι Κοσοβάροι επιθυμούσαν την διεξαγωγή πολέμου. Από τη μια πλευρά, οι Κοσοβάροι ήθελαν να ανακτήσουν τα εκπαιδευτικά, πολιτικά και κοινωνικά τους δικαιώματα, τα οποία τους είχαν απαγορευτεί. Από την άλλη πλευρά, οι Σέρβοι κατηγορούσαν τις Η. Π. Α για τον αδικαιολόγητο βομβαρδισμό εναντίον Σέρβων αμάχων πολιτών.

Οι βασικοί παράγοντες που συνέβαλαν στην πολιτισμική διάσταση του πολέμου είναι δύο. Ο πρώτος αφορά στη δημιουργία του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου, ένα εξτρεμιστικό και εθνικιστικό κίνημα που είχε σκοπό την ένωση όλων των Αλβανών σε ένα ενιαίο κράτος και την απόσχιση του Κοσσυφοπεδίου από τη Γιουγκοσλαβία. Ο δεύτερος αφορά την άνοδο του Μιλόσεβιτς στην εξουσία. Βασικός στόχος του ήταν να ανακτήσει τα εδάφη του Κοσσόβου, προσπαθώντας συγχρόνως να επηρεάσει το λαό της Σερβίας απέναντι στο κοσοβάρικο λαό, χρησιμοποιώντας τα τοπικά μέσα ενημέρωσης.

Σε τελική ανάλυση, η σύγκρουση μεταξύ των Σέρβων και των Κοσοβάρων διέθετε κάποια πολιτισμικά στοιχεία, τα οποία όμως δεν οφείλονταν εξαρχής σε πολιτισμικές διαφοροποιήσεις. Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες καλλιεργήθηκαν και αναπτύχθηκαν με τη βοήθεια των τοπικών μέσων ενημέρωσης παρουσιάζοντας μεμονωμένες πλευρές της πραγματικότητας.

Η αντικειμενικότητα και η πολύπλευρη παρουσίαση της πραγματικότητας δεν εφαρμόζονται στο χώρο της ειδησεογραφίας. Είναι αυτονόητο ότι τα τοπικά μέσα ενημέρωσης κάθε χώρας παρουσιάζουν την επικαιρότητα με συγκεκριμένο τρόπο, ώστε να αντικατοπτρίζουν μόνο την επιθυμητή αντίληψη της πραγματικότητας (ειδικά όσον αφορά θέματα εθνικής σημασίας).

Βέβαια θα πρέπει να ληφθούν υπόψιν και οι βαθύτερες αιτίες που πιθανότητα οδήγησαν στην έξαρση της διαμάχης μεταξύ των δύο λαών. Το 90% της περιοχής του Κοσσόβου αποτελούνταν από Κοσοβάρους και μόλις το 10% από Σέρβους. Οι Κοσοβάροι ζούσαν σε άθλιες οικονομικές συνθήκες και τα ποσοστά ανεργίας κυμαίνονταν σε υψηλά επίπεδα. Η δυσαρέσκεια του κοσοβάρικου λαού κορυφώθηκε με την κατάργηση των κοινωνικοπολιτικών τους δικαιωμάτων. Από την πλευρά των Σέρβων υπήρχε ο κίνδυνος ότι η

συνεχής πληθυσμιακή αύξηση των Κοσοβάρων θα αποτελούσε απειλή για τον σέρβικο λαό. Ειδικότερα, οι Κοσοβάροι θα απαιτούσαν μελλοντικά την ολοκληρωτική ανεξαρτησία του Κοσσόβου και την απόσχιση του από την Σερβία.

Συμπερασματικά, καμία διαμάχη ή πολεμική σύγκρουση μεταξύ δύο λαών, με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, δεν μπορεί να τιτλοφορηθεί με συγκεκριμένους όρους. Προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι συνθήκες που μπορούν να οδηγήσουν σε φαινομενικά πολιτισμικές συγκρούσεις, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν και άλλες παράμετροι, όπως η πολυπλοκότητα των διεθνών σχέσεων, η κοινωνικοπολιτική και οικονομική κατάσταση των χωρών.

Σε καμία περίπτωση δεν αμφισβητείται η σύγχρονη πολιτισμική διάσταση των συγκρούσεων. Είναι άλλωστε έκδηλες οι αναφορές που αφορούν τρομοκρατικές επιθέσεις και πράξεις εθνικισμού. Παρόλα αυτά, η κάθε σύγκρουση έχει ιδιαίτερο χαρακτήρα και ξεχωριστές αιτίες. Για αυτό το λόγο, δεν μπορεί ο πολιτισμικός όρος να χρησιμοποιηθεί ως τίτλος για όλες τις συγκρούσεις της μεταψυχροπολεμικής περιόδου.

Σε αυτό το σημείο, έχει ολοκληρωθεί η μελέτη του πολέμου στο Κοσσυφοπέδιο. Το Πολιτισμικό Μοντέλο του Huntington, όσον αφορά το θέμα του Κοσσόβου, δεν κατάφερε να καλύψει επαρκώς τη διαμάχη μεταξύ των δύο λαών. Επιπρόσθετα, σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης των Η. Π. Α., αλλά και πολλών ευρωπαϊκών κρατών, διαδραμάτισε και η εφημερίδα New York Times.

Τέλος, οι διεθνείς σχέσεις και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι δύο ιδιαίτερα σημαντικοί τομείς της σύγχρονης μεταψυχροπολεμικής πολιτικής. Η μελέτη των οποίων δεν είναι βέβαια δυνατό να περιοριστεί σε λίγες σελίδες. Παρόλα αυτά, θα ήταν πιο εμπεριστατωμένη μια έρευνα, η οποία θα κάλυπτε ένα μεγαλύτερο αριθμό μεταψυχροπολεμικών συγκρούσεων καθώς και ένα ευρύτερο πλαίσιο των διεθνών μέσων ενημέρωσης. Αυτή η έρευνα αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια προκειμένου να ερευνηθούν εκτενέστερα οι παράγοντες, οι οποίοι συμβάλουν στην διεξαγωγή πολιτισμικών συγκρούσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

CRAMER D. – HOWITT D. (2001): *Στατιστική με το SPSS 10*, Εκδόσεις Κλειδάριθμος, Αθήνα

HUNTINGTON S. (2001) : *Η Σύγκρουση των Πολιτισμών και ο Ανασχηματισμός της Παγκόσμιας Τάξης*, Εκδόσεις Terzo Books, Αθήνα.

ΒΕΡΝΙΚΟΣ Ν.- ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ Σ. (2002): *Πολυπολιτισμικότητα. Οι διαστάσεις της πολιτισμικής ταυτότητας*, Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα

ΒΡΥΖΑΣ, Κ.(1997): *Παγκόσμια Επικοινωνία Πολιτιστικές Ταυτότητες*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

ΚΟΛΥΒΑ-ΜΑΧΑΙΡΑ Φ., ΜΠΟΡΑ- ΣΕΝΤΑ Ε. (1995,1998): *Στατιστική (Θεωρία και Εφαρμογές)*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη.

ΤΣΑΝΤΑΣ Ν., ΜΩΥΣΙΑΔΗΣ Χ., ΜΠΑΓΙΑΤΗΣ Ν., ΧΑΤΖΗΠΑΝΤΕΛΗΣ Θ.(1999): *Ανάλυση Δεδομένων Με Τη Βοήθεια Στατιστικών Πακέτων*, Εκδόσεις Ζήτη, Θεσσαλονίκη.

ΦΙΛΙΑΣ Β.(2001): *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

EISENBERG M. E. (2001), *Building A Mystery: Toward a New Theory of Communication and Identity*, International Communication Association.

Shoemaker P., Reese S., (1996), *Mediating the Message*, White Plains.

INTERNET

HUNTINGTON S.,1993, If Not Civilizations, What? Samuel Huntington Responds to His Critics, *Foreign Affairs*.

www.foreignaffairs.org

KAPLAN D. R., 1994, The Coming Anarchy, *The Atlantic Monthly*.

www.TheAtlantic.com/atlantic/election/connection/foreign/anarcf.htm

SAID W. E., 2001, The Clash of Ignorance, *The Nation*.

www.thenation.com

Κοκκώνης Δ., 1999, Κόσσοβο, Σερβία, NATO, Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων.

<http://philippos.mpa.gr/gr/other/kosovo/serbia.html>

Κοινωνιολογικές Μελέτες

<http://www.auth.gr/virtuelschool/2.2-3/TheoryResearch/SociologicalStudies/CivilSociety.html>

Η Παρακμή της Δύσης?

<http://users.otenet.gr/~mnam95/www/McNeil.htm>

David Hume

http://www.meta.gr/library/hume_1.htm

Edward Said

<http://www.nefeli-books.gr/singrafeis.asp?wid=428>

[John Locke](#)

<http://sfr.ee.teiath.gr/htmSELIDES/Multimedia/mm1/html/Locke.htm>

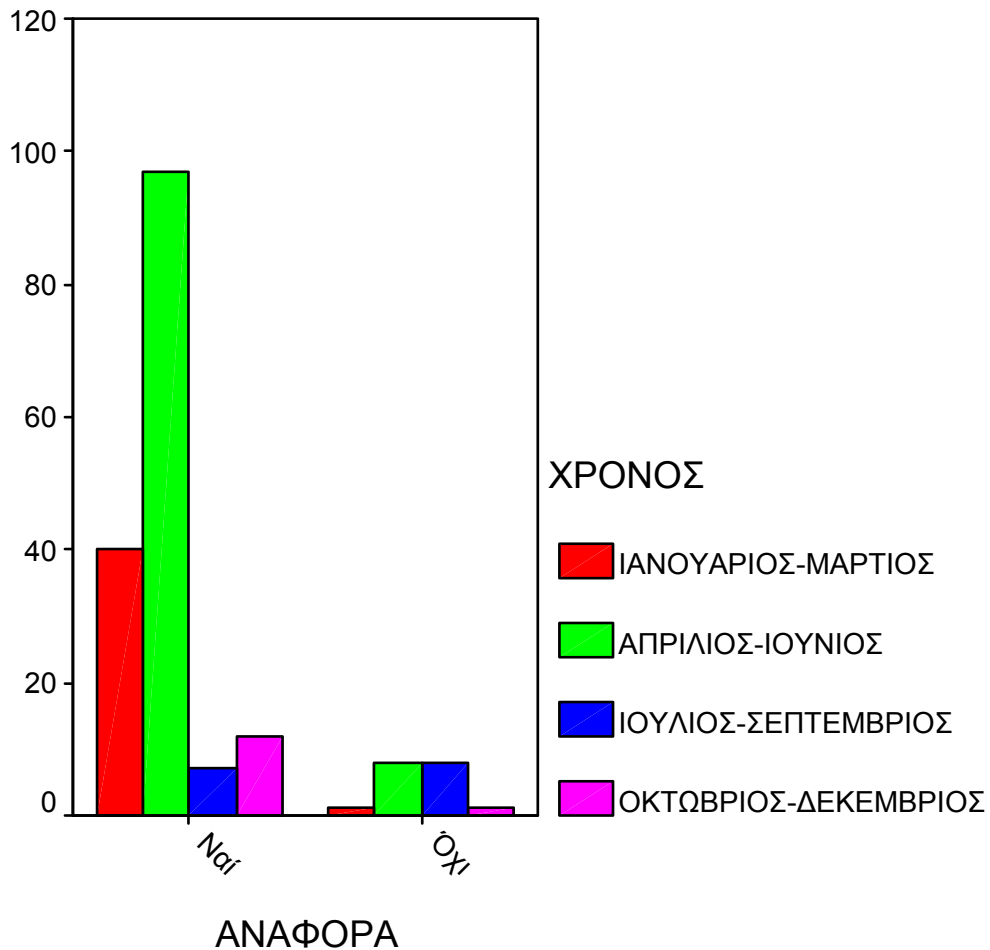
Samuel Huntington

<http://ksgfaculty.harvard.edu/SamuelHuntington>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

ΑΝΑΦΟΡΑ – ΧΡΟΝΟΣ : Οι αναφορές σε πολιτισμικές ομάδες σε σχέση με το χρόνο.



Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	33,591 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	21,995	3	,000
Linear-by-Linear Association	8,040	1	,005
N of Valid Cases	174		

a. 3 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,34.

ΑΝΑΦΟΡΑ * ΧΡΟΝΟΣ Crosstabulation

		ΧΡΟΝΟΣ				Σύνολο
		Ιανουάριος- Μάρτιος	Απρίλιος- Ιούνιος	Ιούλιος- Σεπτέμβριος	Οκτώβριος- Δεκέμβριος	
ΑΝΑΦΟΡΑ Ναί	Count	40	97	7	12	156
	Expected Count	36,8	94,1	13,4	11,7	156,0
	% within Αναφορά	25,6%	62,2%	4,5%	7,7%	100,0%
	% within Χρόνος	97,6%	92,4%	46,7%	92,3%	89,7%
	% of Total	23,0%	55,7%	4,0%	6,9%	89,7%
Όχι	Count	1	8	8	1	18
	Expected Count	4,2	10,9	1,6	1,3	18,0
	% within Αναφορά	5,6%	44,4%	44,4%	5,6%	100,0%
	% within Χρόνος	2,4%	7,6%	53,3%	7,7%	10,3%
	% of Total	,6%	4,6%	4,6%	,6%	10,3%
Σύνολο	Count	41	105	15	13	174
	Expected Count	41,0	105,0	15,0	13,0	174,0
	% within Αναφορά	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%
	% within Χρόνος	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%

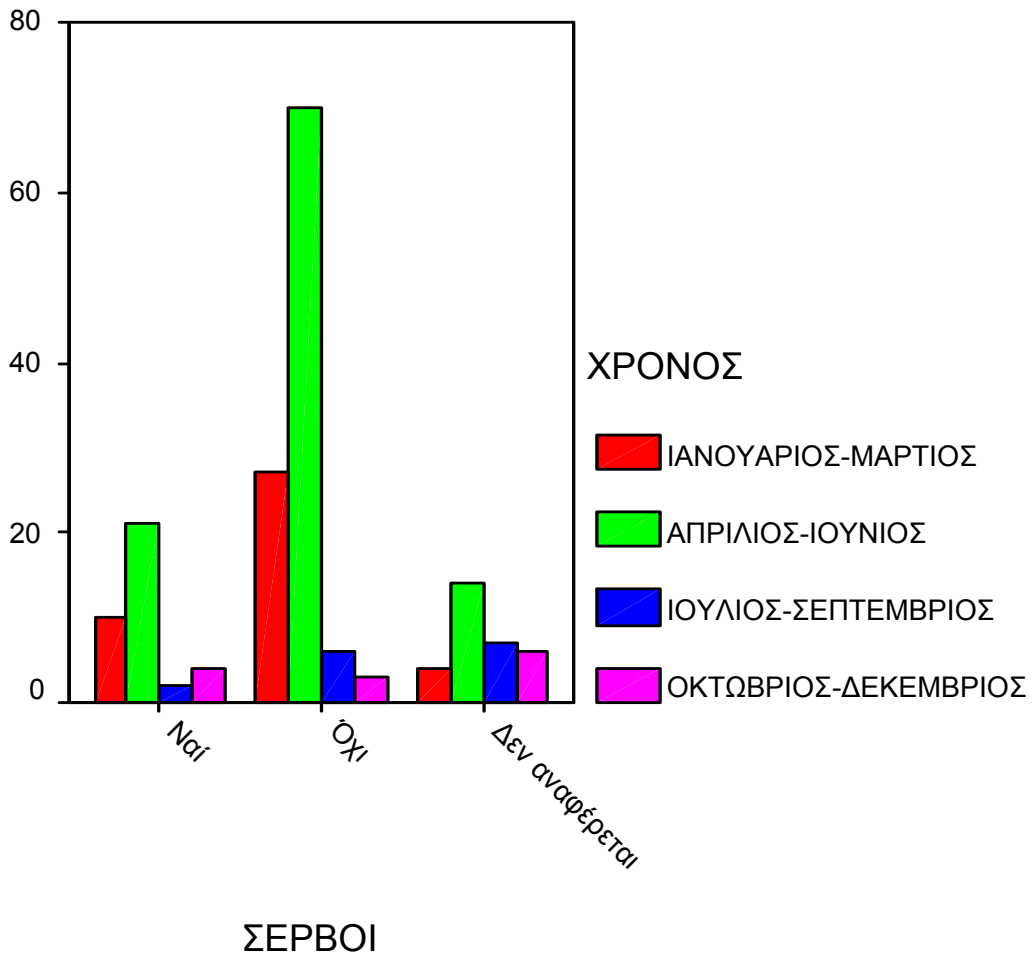
Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,439	,000
Nominal	Cramer's V	,439	,000
N of Valid Cases		174	

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

ΣΕΡΒΟΙ - ΧΡΟΝΟΣ : Πόσες φορές εμφανίζονται οι Σέρβοι σε σχέση με το χρόνο.



Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	21,677 ^a	6	,001
Likelihood Ratio	19,182	6	,004
Linear-by-Linear Association	5,316	1	,021
N of Valid Cases	174		

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,32.

ΣΕΡΒΟΙ * ΧΡΟΝΟΣ Crosstabulation

			ΧΡΟΝΟΣ				Σύνολο
			Ιανουάριος-Μάρτιος	Απρίλιος-Ιούνιος	Ιούλιος-Σεπτέμβριος	Οκτώβριος-Δεκέμβριος	
ΣΕΡΒΟΙ	Ναί	Count	10	21	2	4	37
		Expected Count	8,7	22,3	3,2	2,8	37,0
		% within Σέρβοι	27,0%	56,8%	5,4%	10,8%	100,0%
		% within Χρόνος	24,4%	20,0%	13,3%	30,8%	21,3%
		% of Total	5,7%	12,1%	1,1%	2,3%	21,3%
	Όχι	Count	27	70	6	3	106
		Expected Count	25,0	64,0	9,1	7,9	106,0
		% within Σέρβοι	25,5%	66,0%	5,7%	2,8%	100,0%
		% within Χρόνος	65,9%	66,7%	40,0%	23,1%	60,9%
		% of Total	15,5%	40,2%	3,4%	1,7%	60,9%
	Δεν Αναφέρεται	Count	4	14	7	6	31
		Expected Count	7,3	18,7	2,7	2,3	31,0
% within Σέρβοι		12,9%	45,2%	22,6%	19,4%	100,0%	
% within Χρόνος		9,8%	13,3%	46,7%	46,2%	17,8%	
% of Total		2,3%	8,0%	4,0%	3,4%	17,8%	
Σύνολο	Count	41	105	15	13	174	
	Expected Count	41,0	105,0	15,0	13,0	174,0	
	% within Σέρβοι	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%	
	% within Χρόνος	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% of Total	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%	

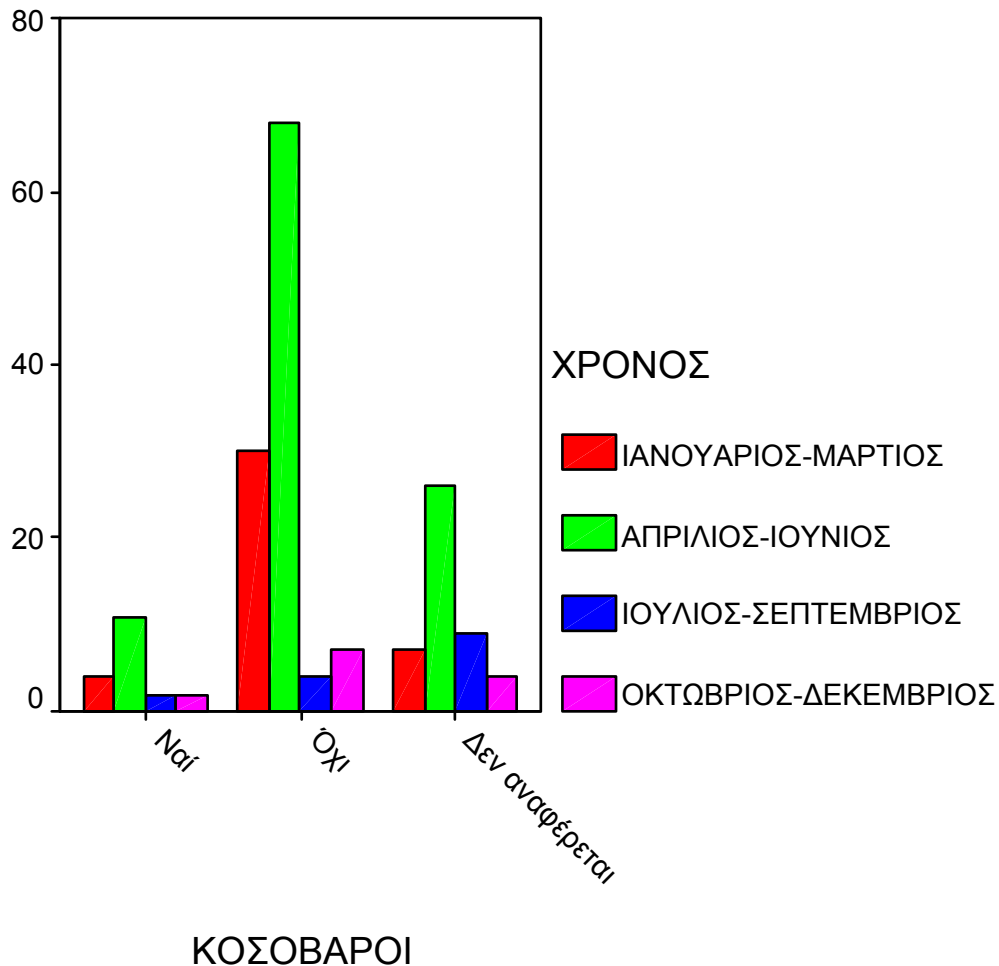
Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,353	,001
Nominal	Cramer's V	,250	,001
N of Valid Cases		174	

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

ΚΟΣΟΒΑΡΟΙ - ΧΡΟΝΟΣ : Πόσες φορές εμφανίζονται οι Κοσοβάροι σε σχέση με τον χρόνο.



Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	12,403 ^a	6	,054
Likelihood Ratio	11,690	6	,069
Linear-by-Linear Association	1,686	1	,194
N of Valid Cases	174		

a. 5 cells (41,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,42.

ΚΟΣΟΒΑΡΟΙ * ΧΡΟΝΟΣ Crosstabulation

		ΧΡΟΝΟΣ				Σύνολο
		Ιανουάριος-Μάρτιος	Απρίλιος-Ιούνιος	Ιούλιος-Σεπτέμβριος	Οκτώβριος-Δεκέμβριος	
ΚΟΣΟΒΑΡΟ Ναί	Count	4	11	2	2	19
	Expected Count	4,5	11,5	1,6	1,4	19,0
	% within Κοσοβάροι	21,1%	57,9%	10,5%	10,5%	100,0%
	% within Χρόνος	9,8%	10,5%	13,3%	15,4%	10,9%
	% of Total	2,3%	6,3%	1,1%	1,1%	10,9%
Όχι	Count	30	68	4	7	109
	Expected Count	25,7	65,8	9,4	8,1	109,0
	% within Κοσοβάροι	27,5%	62,4%	3,7%	6,4%	100,0%
	% within Χρόνος	73,2%	64,8%	26,7%	53,8%	62,6%
	% of Total	17,2%	39,1%	2,3%	4,0%	62,6%
Δεν Αναφέρεται	Count	7	26	9	4	46
	Expected Count	10,8	27,8	4,0	3,4	46,0
	% within Κοσοβάροι	15,2%	56,5%	19,6%	8,7%	100,0%
	% within Χρόνος	17,1%	24,8%	60,0%	30,8%	26,4%
	% of Total	4,0%	14,9%	5,2%	2,3%	26,4%
Σύνολο	Count	41	105	15	13	174
	Expected Count	41,0	105,0	15,0	13,0	174,0
	% within Κοσοβάροι	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%
	% within Χρόνος	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%

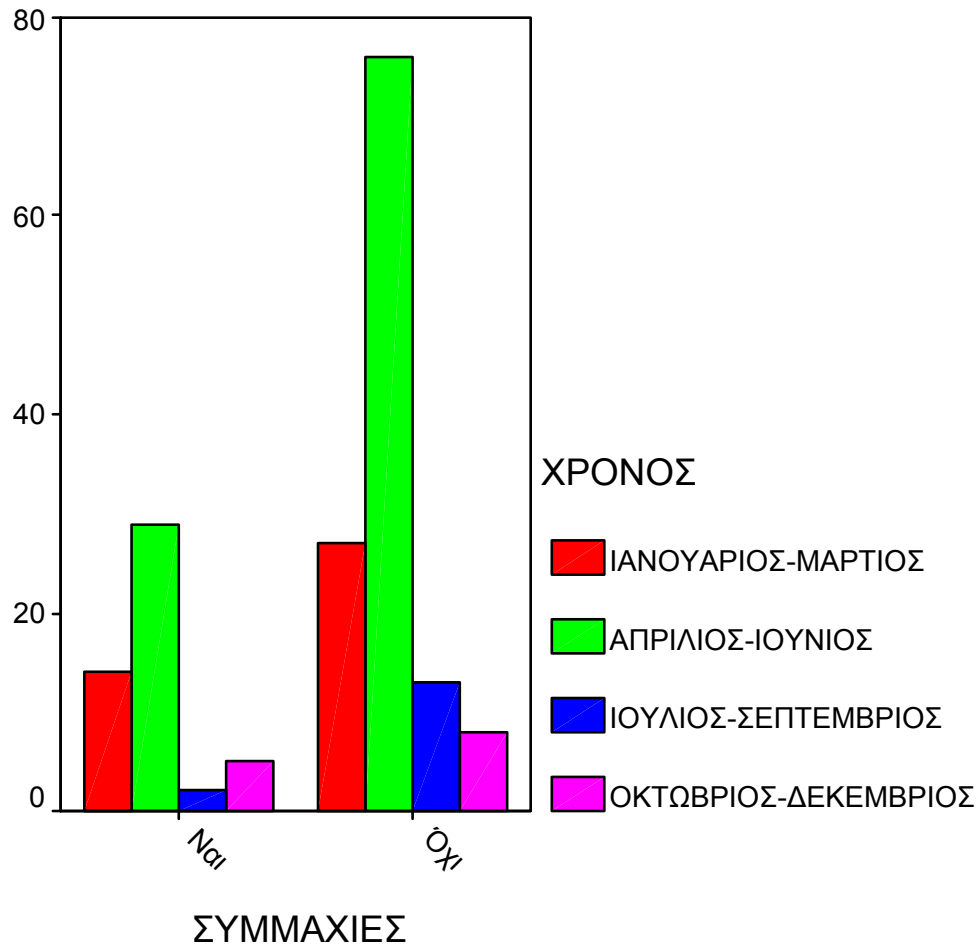
Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,267	,054
Nominal	Cramer's V	,189	,054
N of Valid Cases		174	

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

ΓΡΑΦΗΜΑ 4

ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ - ΧΡΟΝΟΣ : Πόσες φορές εμφανίζονται συμμαχίες μεταξύ των εθνών σε σχέση με το χρόνο.



Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,988 ^a	3	,393
Likelihood Ratio	3,214	3	,360
Linear-by-Linear Association	,180	1	,672
N of Valid Cases	174		

a. 2 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 3,74.

Το αποτέλεσμα είναι μεγαλύτερο του 0,05 οπότε δεν υπάρχει έντονη συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών Χρόνος και Συμμαχίες

ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ * ΧΡΟΝΟΣ Crosstabulation

		ΧΡΟΝΟΣ				Σύνολο
		Ιανουάριος-Μάρτιος	Απρίλιος-Ιούνιος	Ιούλιος-Σεπτέμβριος	Οκτώβριος-Δεκέμβριος	
ΣΥΜΜΑΧΙΕ Naί	Count	14	29	2	5	50
	Expected Count	11,8	30,2	4,3	3,7	50,0
	% within Συμμαχίες	28,0%	58,0%	4,0%	10,0%	100,0%
	% within Χρόνος	34,1%	27,6%	13,3%	38,5%	28,7%
	% of Total	8,0%	16,7%	1,1%	2,9%	28,7%
Όχι	Count	27	76	13	8	124
	Expected Count	29,2	74,8	10,7	9,3	124,0
	% within Συμμαχίες	21,8%	61,3%	10,5%	6,5%	100,0%
	% within Χρόνος	65,9%	72,4%	86,7%	61,5%	71,3%
	% of Total	15,5%	43,7%	7,5%	4,6%	71,3%
Σύνολο	Count	41	105	15	13	174
	Expected Count	41,0	105,0	15,0	13,0	174,0
	% within Συμμαχίες	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%
	% within Χρόνος	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%

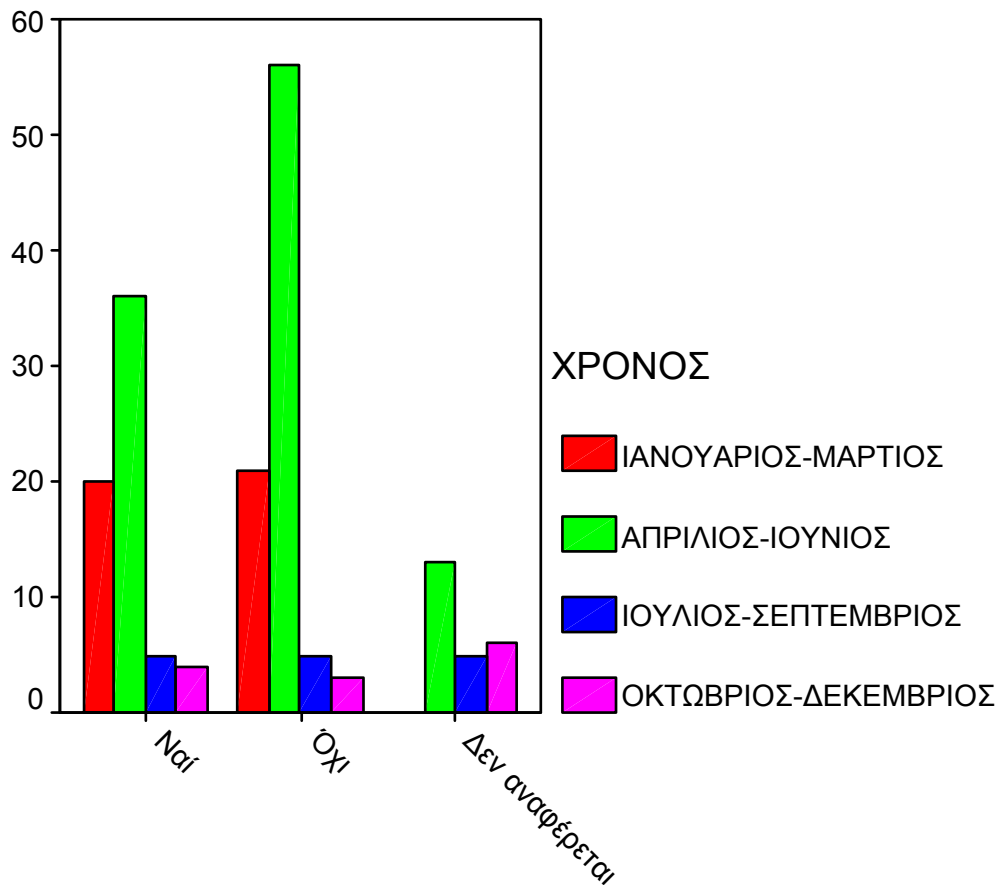
Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,131	,393
Nominal	Cramer's V	,131	,393
N of Valid Cases		174	

- a. Not assuming the null hypothesis.
- b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

ΓΡΑΦΗΜΑ 5

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ - ΧΡΟΝΟΣ : Πόσες φορές παρουσιάζεται ο πόλεμος στο Κόσσοβο ως πολιτισμικός σε σχέση με τον χρόνο.



ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	24,729 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	25,816	6	,000
Linear-by-Linear Association	11,629	1	,001
N of Valid Cases	174		

a. 3 cells (25,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,79.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ * ΧΡΟΝΟΣ Crosstabulation

		ΧΡΟΝΟΣ				Σύνολο	
		Ιανουάριος-Μάρτιος	Απρίλιος-Ιούνιος	Ιούλιος-Σεπτέμβριος	Οκτώβριος-Δεκέμβριος		
Πολιτισμικές Συγκρούσεις	Ναί	Count	20	36	5	4	65
		Expected Count	15,3	39,2	5,6	4,9	65,0
		% within	30,8%	55,4%	7,7%	6,2%	100,0%
		% within Χρόνος	48,8%	34,3%	33,3%	30,8%	37,4%
		% of Total	11,5%	20,7%	2,9%	2,3%	37,4%
Όχι		Count	21	56	5	3	85
		Expected Count	20,0	51,3	7,3	6,4	85,0
		% within	24,7%	65,9%	5,9%	3,5%	100,0%
		% within Χρόνος	51,2%	53,3%	33,3%	23,1%	48,9%
		% of Total	12,1%	32,2%	2,9%	1,7%	48,9%
Δεν Αναφέρει		Count	0	13	5	6	24
		Expected Count	5,7	14,5	2,1	1,8	24,0
		% within	,0%	54,2%	20,8%	25,0%	100,0%
		% within Χρόνος	,0%	12,4%	33,3%	46,2%	13,8%
		% of Total	,0%	7,5%	2,9%	3,4%	13,8%
Σύνολο		Count	41	105	15	13	174
		Expected Count	41,0	105,0	15,0	13,0	174,0
		% within	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%
		% within Χρόνος	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% of Total	23,6%	60,3%	8,6%	7,5%	100,0%

Symmetric Measures

		Value	Approx. Sig.
Nominal by	Phi	,377	,000
Nominal	Cramer's V	,267	,000
N of Valid Cases		174	

a. Not assuming the null hypothesis.

b. Using the asymptotic standard error assuming the null hypothesis.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ

Slobodan Milosevic



Ο αδιαφιλονίκητος ηγέτης της Γιουγκοσλαβίας γεννήθηκε το 1941 στο Ποζάρεβατς της Σερβίας. Σπούδασε νομικά στο πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου.

Πριν την είσοδό του στην πολιτική εργάστηκε ως γενικός διευθυντής σε μεγάλες βιομηχανίες και τράπεζες της Γιουγκοσλαβίας. Εισήλθε στην πολιτική το 1983 και μερικά χρόνια αργότερα ίδρυσε το Σοσιαλιστικό Κόμμα Σερβίας.

Εξελέγη πρόεδρος της Σερβίας με γενικές εκλογές το 1990 και το 1992, ενώ το 1997 σε κοινή συνεδρίαση της Άνω και Κάτω Βουλής εξελέγη πρόεδρος της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας.

Ιμπραήμ Ρουγκόβα



Ο Ρουγκόβα ήταν ο ηγέτης της Δημοκρατικής Ένωσης Κοσσυφοπεδίου (LDK) και ο κυριότερος ηγέτης των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου.

Γεννήθηκε το 1944 στο Κοσσυφοπέδιο. Οι γονείς του εκτελέστηκαν ένα χρόνο μετά τη γέννησή του από σερβικές παραστρατιωτικές δυνάμεις. Είναι συγγραφέας και διανοούμενος.

Εισήλθε στην πολιτική το 1988 όταν εκλέχθηκε πρόεδρος της Ένωσης Κοσσοβάρων Συγγραφέων. Το 1992 εκλέχθηκε πρόεδρος της "Δημοκρατίας του Κοσσυφοπεδίου", που δεν αναγνωρίζεται από κανένα κράτος, σε γενικές εκλογές που δεν αναγνωρίστηκαν από τη γιουγκοσλαβική κυβέρνηση.

Μετριοπαθής πολιτικός, κατόρθωσε και κράτησε το Κοσσυφοπέδιο μακριά από τον πόλεμο, το διάστημα 1992-1995 όταν μαίνονταν ο πόλεμος στη γειτονική Βοσνία. Μετείχε σε όλες τις διεθνείς συναντήσεις με αντικείμενο την επίλυση του προβλήματος του Κοσσυφοπεδίου και ζητούσε την επαναφορά της αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου στα πλαίσια της Γιουγκοσλαβίας, που καταργήθηκε το 1989 από τον Μιλόσεβιτς.

Όμως η εμφάνιση του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου το 1997 και η απήχηση της ιδέας της ανεξαρτησίας, ανάγκασαν τον Ρουγκόβα να εγκαταλείψει την ιδέα της αυτονομίας στα πλαίσια της Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας και να υιοθετήσει τη λύση της ανεξαρτησίας.

Samuel Phillips Huntington



Ο Samuel Phillips Huntington γεννήθηκε στις 28 Απριλίου του 1927 στην Νέα Υόρκη. Ο Huntington είναι πολιτικός επιστήμονας-αναλυτής και συγγραφέας. Είναι ιδιαίτερα γνωστός για την ανάλυσή του, όσον αφορά τις σχέσεις της στρατιωτικής και πολιτικής εξουσίας, καθώς και για την

άποψη του ότι στον 21ο αιώνα οι πολιτισμοί θα έχουν κεντρικό ρόλο στην διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων.

Το 1946 αποφοίτησε από το Πανεπιστήμιο του Yale. Πήρε μεταπτυχιακό δίπλωμα το 1948 από το Πανεπιστήμιο του Σικάγου ενώ έκανε την διδακτορική του διατριβή στο Harvard. Σήμερα είναι διευθυντής του John M. Olin Institute For International Affairs , στο Harvard. Από το 1959 έως το 1962 γίνεται επίκουρος καθηγητής καθώς και ο κύριος υπεύθυνος στο War College Institute. Από το 1962 είναι καθηγητής στο Harvard. Από το 1985 είναι ο Διευθυντής του John M. Olin Institute For Strategic Studies. Επί κυβέρνησης Κάρτερ είναι ο Director του National Security Council (CNS), ενώ παράλληλα υπήρξε εκδότης και συνδιευθυντής του Foreign Policy. Σήμερα είναι Πρόεδρος του American Science Association.

Τα γνωστότερα έργα του είναι: *The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations* (1957), *The Common Defense: Strategic Programs in National Politics* (1961), *Political Order in Changing Societies* (1968), *American Politics: The Promise of Disharmony* (1981), *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century* (1991), *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (1996), και τέλος *Who Are We? The Challenges to America's National Identity* (2004).

Τα κύρια πεδία ενδιαφέροντός του είναι η εθνική ασφάλεια, η στρατηγική, η εξέλιξη της δημοκρατίας, της πολιτικής και της οικονομίας στις υποανάπτυκτες χώρες, οι πολιτισμικοί παράγοντες στην παγκόσμια πολιτική και η έννοια της εθνικής ταυτότητας στην Αμερική.

Edward W. Said



Ο Edward W. Said σήμερα είναι επίτιμος καθηγητής Ανθρωπιστικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Columbia, όπου και διδάσκει Αγγλική και Συγκριτική Λογοτεχνία από το 1963. Γεννήθηκε στην Ιερουσαλήμ το 1935 και σπούδασε στο Κάιρο, στη Μασσαχουσέτη και στα Πανεπιστήμια του Princeton και του Harvard. Επίσης, είναι επισκέπτης καθηγητής Συγκριτικής Λογοτεχνίας στο Harvard, συνεργάτης του Κέντρου Ανώτατων Σπουδών και επισκέπτης καθηγητής Ανθρωπιστικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο Johns Hopkins. Ο Said είναι διευθυντής του περιοδικού "Arab Studies Quaterly", μέλος του Συμβουλίου Διεθνών Σχέσεων της Νέας Υόρκης, της Ακαδημίας Φιλολογικών Σπουδών και του Pen Club.

Έχει τιμηθεί με τα βραβεία Bowdoin και Lionel Trilling. Κάποια από τα έργα του είναι: "Joseph Conrad and the Fiction of Autobiography", "Beginnings", "The Question of Palestine", "Literature and Society", "The World, the Text and the Critic", "Covering Islam", "After the Last Sky", "Blaming the Victims", "Musical Elaborations", "Representations of the Intellectuals".